

Anglicky píšící autoři v čítankách pro 6. ročník ZŠ

Diplomová práce

Studijní program: N7504 – Učitelství pro střední školy
Studijní obory: 7503T009 – Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy
7504T243 – Učitelství českého jazyka a literatury

Autor práce: **Bc. Lucie Pochobradská**
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Váňová

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Lucie Pochobradská
Osobní číslo: P14000619
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obory: Učitelství českého jazyka a literatury
Učitelství anglického jazyka pro 2. stupeň základní školy
Název tématu: Anglicky píšící autoři v čítankách pro 6. ročník ZŠ
Zadávací katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- studium odborné literatury
- analýza
- syntéza
- komparace
- pravidelné konzultace

Cílem práce je analýza vybraných čítanek pro 6. ročník ZŠ s ohledem na zastoupení anglicky píšících autorů, její vyhodnocení a vypracování metodického materiálu pro další autory a jejich tituly, které by bylo možno využít pro výuku ve vybraném ročníku ZŠ.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

DOROVSKÝ, I., et al. Slovník autorů literatury pro děti a mládež. I.,
Zahraníční spisovatelé. 1. vyd. Praha: Libri, 2007.

HNÍK, O. Didaktika literatury: výzvy oboru: od textů umělecké povahy
k didaktice estetickovýchovného oboru. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014.

PRŮCHA, J. Učebnice: Teorie a analýzy edukačního média. Brno: Paido, 1998.

ŘEŘICHOVÁ, V., et al. Literatura pro děti a mládež anglicky mluvících zemí.
Olomouc: Hanex, 2008.

SÝKORA, M. Učebnice. Její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků
a studentů. Praha: EM-Effect, 1996.

URBANOVÁ, S. Spisovatelé v čítankách 5. - 6. ročníku ZŠ. 1. vyd. Ostrava: PF
v Ostravě, 1988.

Čítanky pro 6. ročník ZŠ.

RVP ZV. Dostupné z URL: <<http://www.nuv.cz/file/318/>> [cit. 2015-04-28].

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Kateřina Váňová

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce Mgr. Kateřině Váňové za užitečné rady, trpělivé vedení a vstřícný přístup při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat rodině za podporu a pomoc.

Anotace

Diplomová práce se zabývá anglicky píšícími autory v čítankách pro 6. ročník ZŠ. Sestavuje profil pubescentního čtenáře, popisuje čítanku jakožto edukační médium a představuje závazný kurikulární dokument RVP ZV. Cílem je zpracovat a vyhodnotit dílčí analýzu čítanek SPN, Fraus a Nová škola s ohledem na zastoupení anglicky píšících autorů a vytvořit výukové a metodické materiály použitelné při hodinách literární výchovy daného ročníku. Pracovní listy obsahují literární ukázky, úkoly a otázky včetně řešení, dále jsou opatřeny metodickými pokyny, které by měly usnadnit jejich využití ve výuce.

Klíčová slova

Anglicky píšící autoři, čítanky pro 6. ročník ZŠ, pubescentní čtenář, pracovní listy, metodické pokyny

Annotation

This Diploma Thesis covers English writing authors in the readers for the 6th grade of lower secondary school. It compiles a profile of a pubescent reader, it describes a reading-book as an educational medium and presents the official curricular document RVP ZV. The aim is to conduct and evaluate a partial analysis of the readers SPN, Fraus and Nová škola with regard to the representation of English Writing Authors and create educational and methodological materials usable in the literature classes of the stated grade. Each worksheet composes of literary texts, tasks and questions including the solution and provides methodological guidance which should make their use during the classes easier.

Key words

English writing authors, the readers for the 6th grade of lower secondary school, pubescent reader, worksheets, methodological guidance

Obsah

Seznam obrázků	8
Seznam tabulek	9
Úvod	10
1 Profil pubescentního čtenáře	11
1.1 Pojem pubescence	11
1.2 Pubescent a čtenářství.....	13
1.3 Oblíbené žánry pubescentů.....	15
1.4 Vliv rodiny, školy a médií na čtenářství žáků	15
2 Čítanka jako zvláštní druh edukačního média	17
3 Kurikulární dokumenty	21
3.1 RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů	21
3.2 Vzdělávací oblasti.....	21
3.3 Literární výchova	22
3.4 Klíčové kompetence a průřezová témata	23
4 Dílčí analýza čítanek zaměřená na anglicky píšící autory	24
4.1 Čítanka 6 – nakladatelství SPN	25
4.1.1 Základní údaje o čítance	25
4.1.2 Anglicky píšící autoři v čítance SPN.....	26
4.2 Čítanka 6 - nakladatelství Fraus	27
4.2.1 Základní údaje o čítance.....	27
4.2.2 Anglicky píšící autoři v čítance Fraus	29
4.3 Čítanka 6 – nakladatelství Nová škola.....	31
4.3.1 Základní údaje o čítance.....	31
4.3.2 Anglicky píšící autoři v čítance Nová škola	33
4.4 Porovnání výsledných hodnot jednotlivých čítanek.....	35
5 Výukové a metodické materiály	38
5.1 Úvodní komentář k pracovním listům a k výběru autorů	38
5.2 Babička drsňačka – David Walliams	41
5.2.1 Pracovní list č. 1	41
5.2.2 Metodický materiál k Pracovnímu listu č. 1.....	47
5.2.3 Řešení Pracovního listu č. 1	48

5.3	Příšerné příběhy strýce Montaguea – Chris Priestley	50
5.3.1	Pracovní list č. 2.....	50
5.3.2	Metodický materiál k Pracovnímu listu č. 2	56
5.3.3	Řešení Pracovního listu č. 2	57
5.4	Karlík a továrna na čokoládu – Roald Dahl.....	59
5.4.1	Pracovní list č. 3a.....	59
5.4.2	Pracovní list č. 3b	62
5.4.3	Pracovní list č. 3c.....	65
5.4.4	Pracovní list č. 3d	69
5.4.5	Pracovní list č. 3e	73
5.4.6	Metodický materiál k Pracovním listům č. 3a–3e.....	77
5.4.7	Řešení Pracovních listů č. 3a–3e	79
5.5	Tajemný hrad – Enid Blyton.....	80
5.5.1	Pracovní list č. 4.....	80
5.5.2	Metodický materiál k Pracovnímu listu č. 4	85
5.5.3	Řešení Pracovního listu č. 4	86
5.6	Ověření pracovního listu v praxi.....	87
	Závěr.....	89
	Seznam použitých zdrojů	92
	Seznam příloh	101

Seznam obrázků

Obrázek 1: David Walliams.....	41
Obrázek 2: Obal knihy Babička drsňačka.....	41
Obrázek 3: Londýnský Tower	45
Obrázek 4: Slepá mapa Evropy.....	45
Obrázek 5: Korunovační klenoty	46
Obrázek 6: Mapa Evropy	49
Obrázek 7: Vlajka Spojeného království	49
Obrázek 8: Chris Priestley	50
Obrázek 9: E. A. P.	50
Obrázek 10: Obal knihy Příšerné příběhy strýce Montaguea.....	51
Obrázek 11: Roald Dahl.....	59
Obrázek 12: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu	59
Obrázek 13: Zlatý kupón	60
Obrázek 14: Roald Dahl	62
Obrázek 15: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu	62
Obrázek 16: Zlatý kupón	63
Obrázek 17: Roald Dahl	65
Obrázek 18: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu.....	65
Obrázek 19: Zlatý kupón	66
Obrázek 20: Roald Dahl.....	69
Obrázek 21: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu	69
Obrázek 22: Zlatý kupón.....	70
Obrázek 23: Roald Dahl.....	73
Obrázek 24: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu	73
Obrázek 25: Zlatý kupón.....	75
Obrázek 26: Enid Blyton.....	80
Obrázek 27: Obal knihy Tajemný hrad.....	80
Obrázek 28: Goblén	83
Obrázek 29: Kokořín.....	84
Obrázek 30: Hluboká nad Vltavou	84

Seznam tabulek

Tabulka 1: Zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem (SPN)	26
Tabulka 2: Zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy (SPN).....	26
Tabulka 3: Zastoupení britských a amerických autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů (SPN).....	27
Tabulka 4: Výčet anglicky píšících autorů včetně titulů použitých v čítance SPN	27
Tabulka 5: Zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem (Fraus).....	29
Tabulka 6: Zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy (Fraus).....	29
Tabulka 7: Zastoupení britských, amerických a kanadských autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů (Fraus)	30
Tabulka 8: Výčet anglicky píšících autorů včetně titulů použitých v čítance Fraus	30
Tabulka 9: Zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem (Nová škola)	33
Tabulka 10: Zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy (Nová škola)	33
Tabulka 11: Zastoupení britských a amerických autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů (Nová škola).....	34
Tabulka 12: Výčet anglicky píšících autorů včetně titulů použitých v čítance Nová škola	34

Úvod

Diplomová práce je zaměřena na anglicky píšící autory v čítankách pro 6. ročník ZŠ. Jejím cílem je vypracovat dílčí analýzu vybraných čítanek s ohledem na zastoupení anglicky píšících autorů, její vyhodnocení a vytvoření didaktického a metodického materiálu pro další autory a jejich tituly, které by bylo možno využít pro výuku literární výchovy ve vybraném ročníku.

V teoretické části diplomové práce je potřeba nejprve sestavit profil pubescentního čtenáře. Ten by měl přiblížit nejenom vývojové období typické pro žáky 6. ročníku, ale také jejich vztah a postoj k četbě jako takové. Aby bylo možné zpracovat dílčí analýzu čítanek a výukové materiály, je nutné věnovat pozornost čítankám jakožto edukačním médiím.

Neméně důležitým východiskem je i Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, který představuje výchozí dokument pro tvorbu učebnic a také stanovuje závazné rámce pro výuku na základních školách. Pro potřeby této práce jsou zásadní pojmy klíčové kompetence a průřezová témata, neboť s ohledem na ně jsou vytvořeny výukové materiály.

Praktická část diplomové práce obsahuje dílčí analýzu jednotlivých čítanek zaměřenou zejména na anglicky píšící autory, na jejich zastoupení, na texty vybrané z děl těchto spisovatelů, na výběr žánrů apod. Na základě teoretických poznatků a výsledků analýzy jsou sestaveny pracovní listy s ukázkami a úkoly včetně řešení. Ty jsou také doplněny o informace důležité pro jejich využití v praxi a o metodické pokyny pro učitele.

Hlavní motivací je obohatit stávající čítanky o autory a jejich texty v rámci žánru, který je pro zvolenou věkovou kategorii žáků blízký. Snahou je vybrat takové ukázky, které by mohly být pro danou cílovou skupinu atraktivní a zajímavé a mohly by je motivovat i k přečtení celé knihy.

1 Profil pubescentního čtenáře

1.1 Pojem pubescence

Dospívání by se dalo charakterizovat jako přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. Trvá zhruba deset let, a to od 10. do 20. roku života. Pro tuto životní fázi je typické, že se osobnost člověka komplexně proměňuje, a to somaticky, psychicky i sociálně. Jedinec „hledá“ sám sebe, přehodnocuje svá stanoviska, vymezuje si své místo ve společnosti a snaží se dopracovat k uspokojivější formě vlastní identity. Většina změn je podmíněna biologicky, avšak svou roli hraje i psychika a sociální faktory. Jde o specifickou životní etapu, jejíž průběh je ovlivněn také kulturními a společenskými podmínkami, které představují očekávání společnosti ve vztahu k dospívajícím.¹

V důsledku tzv. sekulární akcelerace (zrychlení vývoje a růstu v průběhu staletí) začínají jedinci dospívat tělesně i duševně dříve, avšak doba dospívání se prodlužuje. Znamená to tedy, že dětství je zkracováno a dospělost oddalována.² Současní dospívající vnímají dětství jako období, které chtějí rychle překonat a přiblížit se dospělosti. Rádi by se vymanili ze sociální podřízenosti, aby získali právo se svobodně rozhodovat. Na druhou stranu nejsou ochotni přijmout zodpovědnost za své činy.³

Vymezit období dospívání není jednoduché, neboť tento proces je velmi variabilní. Liší se nejenom tím, že jsou u dospívajících patrné rozdíly mezi změnami fyzickými, duševními a sociálními, ale také počátkem a koncem této životní fáze. Začátku dospívání se obecně přisuzuje věk 11–12 let, zatímco konci věk 21–22 let.⁴ U této životní etapy se liší i její pojmové určení, neboť existují tři přístupy, které ji definují. Prvním z nich je tradiční pedagogicko-psychologický přístup, který používá termíny pubescence či puberta. Navíc rozlišuje prepubescenci (11–13 let) a vlastní pubescenci (13–15 let). Druhý z nich (novější

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8. s. 321.

² LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché. ISBN 80-247-1284-9. s. 146.

³ VÁGNEROVÁ, Marie., pozn. 1, s. 322.

⁴ PAVLAS, Ivan a VAŠUTOVÁ, Maria. *Vývojová psychologie I.: pro studenty učitelství a vychovatelství*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 1999. ISBN 80-7042-153-3. s. 91.

psychologický přístup) se orientuje podle zahraniční literatury a využívá souhrnného pojmu adolescence. Pediatrický přístup kombinuje oba výše zmíněné přístupy. Pojmem adolescence označuje celé období dospívání, zatímco výrazem puberta pouze proces fyzického zrání a růstových změn.⁵

Podle Vágnerové lze dospívání rozdělit na dvě fáze, na ranou a pozdní adolescenci. Raná adolescence neboli pubescence představuje prvních pět let dospívání (11.–15. rok), zatímco pozdní adolescence trvá zhruba od 15 do 20 let. Nejvýraznější změna v období pubescence je puberta neboli tělesné dospívání spojené s pohlavním dozráváním. U jedince dochází k proměně zevnějšku, což ovlivňuje i jeho sebepojetí.⁶

U dospívajících nastává velký zlom v myšlení, a to ve chvíli, kdy zvládnou uvažovat abstraktně bez smyslové opory a vytvářet domněnky, které nemusí být založené na realitě. Při řešení problémů jsou schopni se podívat na situaci z několika úhlů a vybrat nejlepší řešení. Formálně abstraktní myšlení se u dětí začíná projevovat na počátku pubescence. Opět jde o velmi individuální proces, který je ovlivněný vrozenými dispozicemi jedince i tím, zda byl dostatečně stimulován k řešení problémů. Je běžné, že v některých situacích pubescent dokáže myslet již formálně, v jiných se opírá o konkrétní zkušenosti.⁷

Pro dospívající je typická citová nevyváženost, dále impulzivní jednání, častá změna nálad a střídání pasivity s přemírou činorodosti. Kvůli emoční instabilitě mívají potíže s pozorností ve škole a s učením jako takovým, což často vede ke zhoršení školního prospěchu. Sami pubescenti bývají z těchto projevů zmatení, nerozumí sami sobě. Častěji přemítají nad svými vnitřními konflikty, řeší svůj citový život a propadají se do denního snění.⁸

V období dospívání se mění i vztah jedinců k učitelům a škole jako takové. Dospívající už není ochotný akceptovat formální, bezvýhradnou podřízenost, nepřijme automaticky všechna rozhodnutí učitelů, je k nim mnohem kritičtější. Jeho motivace k učení je závislá na tom, zda vyhodnotí předmět jako potřebný či nepotřebný. Mnoho dospívajících o školu nejeví zájem, neboť považují učivo za zbytečné. Důležité také je, zda je pubescent

⁵ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. s. 237.

⁶ VÁGNEROVÁ, Marie., pozn. 1, s. 323.

⁷ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana., pozn. 2., s. 150-152.

⁸ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana., pozn. 2., s. 147.

v předmětech úspěšný či zda ho to baví. Pokud považuje probíranou látku za užitečnou pro budoucí profesi, je více motivován k osvojení těchto poznatků. Vztah k jednotlivým předmětům se liší i podle studijních aspirací žáků.⁹

Žáky 6. ročníku lze podle tzv. školního věku, který je možno vymezit jak časově, tak školní docházkou, zařadit do středního školního věku, který mapuje období pubescence.¹⁰ U dvanáctiletých žáků se výrazně projevuje jejich upřímnost, protože jsou schopni otevřeně vyjádřit své pozitivní i negativní postoje. Při výuce oceňují jistou volnost, ale i náročnost. Musí-li však čelit úkolům, které nejsou schopni vyřešit, případně tempu hodiny, které jim nevyhovuje, protestují. Obzvláště neoblíbené jsou časově náročně domácí úkoly, což může způsobit nechuť k určitému předmětu. Také se ohrazují, protahují-li se hodiny do přestávek.¹¹

1.2 Pubescent a čtenářství

Změny, jež jedince v průběhu dospívání provázejí, mají vliv i na výběr volnočasových aktivit, tedy i na čtení jako takové. Pubescentův čtenářský postoj začíná směřovat ke čtenářství dospělých, mění se jeho čtenářská potřeba, souhrnně čtenářská kompetence. Často však dochází ke stagnaci či útlumu čtenářské potřeby, neboť je čtenářství v současné době „ohroženo“ audiovizuálními médii. Dalším krizovým faktorem může být i tzv. „čtenářská exploze“, kdy čte čtenář velké množství knih se základním syžetovým schématem příběhu.

Dospívající vnímá literaturu jako obraz světa dospělých. Je to pro něj jakýsi model života. Sám chce co nejdříve dospět, proto se identifikuje s hrdinou příběhu, který představuje možnost jeho budoucího života. Při četbě může prožít to, co pro něj není v reálném světě možné (cestování, láska, dobrodružství, finanční nezávislost), tím se plní tzv. saturační funkce. Vzhledem k tomu, že pubescent touží po absolutních hodnotách, knižní hrdina hájící různé ideály, mu tuto potřebu naplní.

Může se však stát, že ve chvíli, kdy sám dospívající začne prožívat své lásky a dobrodružství, stane se pro něj četba nezajímavou, neboť již nepotřebuje žádné náhražky. Je nutné jeho čtenářství včas kultivovat, protože je negativně

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie., pozn. 1, s. 364–365.

¹⁰ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří., pozn. 5, s. 303.

¹¹ PAVLAS, Ivan a VAŠUTOVÁ, Maria., pozn. 4, s. 90.

ovlivněno nejenom filmem, televizí či počítačem, ale také absolutizací saturační četby, případně i literární výchovou, která nemotivuje žáky k četbě. Každý pubescent krizi nějakým způsobem překoná, je ale nezbytné, aby byl kladný postoj ke čtení knih fixován již od prepubesce.¹²

Četba umělecké literatury ovlivňuje jedince v mnoha směrech, jeho vnitřní život je obohacován, a to emocionálně a esteticky. Pomocí literatury si utváří mravní vědomí, ale i racionální postoje, jeho představivost a fantazie je podněcována literárními obrazy. Také emoce zde hrají velkou roli, protože čtenář prožívá životy jiných lidí, což mu může pomoci poznat lépe sám sebe, uvědomit si místo ve své rodině, mezi přáteli a ve společnosti celkově. Dále jsou formovány jeho životní ideály a perspektivy. Navíc poznává literaturu samu jako jeden z druhů umění.

Další důležitou dovedností získanou prostřednictvím četby je schopnost číst umělecký text, který se liší od jiných jazykových projevů svou estetickou funkcí. To by mělo dospívajícímu pomoci pochopit a kriticky posoudit nejenom literaturu, ale i další druhy umění. Tato schopnost vede k motivaci čtenáře k další četbě a zvýrazňuje požitek z četby.

Četba jakožto komunikace s krásnou literaturou nemůže být nahrazena jiným uměním (film, taneční vystoupení). Jak již bylo zmíněno výše, literatura ovlivňuje citový život osobnosti, ale i obrazné a logické myšlení, proto je nezastupitelná. Kvůli rychlému životnímu tempu a „nárůstu“ audiovizuálních médií se současní dospívající od četby odklání, to však může mít negativní vliv na další generace, především na jejich kulturně sociální úroveň.

Při četbě uměleckých textů se naplňují různé funkce, které mohou mít nemalý vliv na čtenáře, a to funkce instrumentální, potvrzovací, estetická, prestižní a relaxační. Instrumentální funkci by měly plnit všechny umělecké texty, neboť obsahují různé poznatky či podněty, které se dají využít i v běžném životě. Potvrzovací funkce je naplněna v případě, že je text v souladu s názory a hodnotami čtenáře, který si upevňuje své postoje a zároveň pociťuje pozitivní pocity. Estetická funkce je „svázána“ s uměleckými texty jako takovými, neboť vychází ze samotné podstaty textů, z jejich kvalit formálních i obsahových. Pomocí prestižní funkce se může čtenář identifikovat s určitou sociální skupinou

¹² LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86898-01-6. s. 21–22.

a pocítovat k ní sounáležitost založenou na shodném názoru, který se týká kvality literárního díla. Relaxační funkce je vnímána jako obohacující naplnění volného času či případný únik z každodenní reality.¹³

1.3 Oblíbené žánry pubescentů

Obecně čtou pubescenti rádi dramatické příběhy s provokujícím dějem. Také je může upoutat zajímavý literární hrdina svým akčním chováním, nebo literární hrdinka, která prožívá citové drama.¹⁴ Je zajímavé, že dívky i chlapci dávají přednost šťastným koncům.

U pubescentních čtenářů dochází k akceleraci čtenářského vývoje. Ta je zapříčiněna nejenom biogenními a sociogenními procesy během dospívání, ale také tlakem masové kultury dospělých (filmy, televize). Vlivem těchto změn se začíná lišit čtenářská potřeba podle pohlaví čtenáře.¹⁵ Dívky mají sklon číst převážně psychologickou prózu s dívčí hrdinkou, zatímco chlapci preferují dobrodružné knihy, dále horory, sci-fi a fantasy.¹⁶

Je však potvrzeno, že dívky čtou příběhy jak s dívčí, tak s chlapeckou tematikou, zatímco chlapci čtou pouze knihy s chlapeckým hrdinou. Dívky čtou s oblibou knihy o emocionálním zranění, kde se snaží nalézt řešení svých intimních problémů, dále knížky historické, sociální a životopisné. Chlapci dávají přednost populárně naučné a uměleckonaučné literatuře, čímž se obohacují o nové informace, dále válečným, detektivním, dobrodružným a sci-fi příběhům. Poezie není atraktivní ani pro chlapce, ani pro dívky.¹⁷

1.4 Vliv rodiny, školy a médií na čtenářství žáků

Velký vliv na čtenářské návyky dětí mají jejich rodiče, dokonce dvoj až trojnásobně vyšší než škola. Pokud v rodině funguje čtenářské zázemí, je více pravděpodobně, že si dítě vytvoří čtenářský návyk, a to může pozitivně ovlivnit i jeho vzdělanostní potenciál do budoucna. Na druhou stranu existují rodiny, ve

¹³ GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole: podíl doporučené četby na dětském čtenářství = Non-mandatory reading and goals of literary education at elementary schools: proportion of recommended reading within the children's actual reading*. vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. ISBN 978-80-7464-013-1. s. 14–15.

¹⁴ TOMAN, Jaroslav. Profil dětského čtenáře 21. století v badatelské reflexi (česká realita). In: *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Bor, 2009, s. 34.

¹⁵ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava., pozn. 11, s. 25–27.

¹⁶ TOMAN, Jaroslav., pozn. 13, s. 34.

¹⁷ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava., pozn. 11, s. 26.

kterých se více času věnuje spíše televizi, což je znevýhodňující faktor pro rozvoj dětského čtenářství.¹⁸ V současné době tráví svůj volný čas sledováním televize většina dětí. Velmi ale záleží na tom, jak se k tomu postaví rodina.¹⁹

Běžnou součástí života dětí je také počítač. Rodiny, které si mohou dovolit vybavit domácnost počítačem, internetem, knihovnou atd., mívají vyšší ekonomický status a vzdělanostní zázemí. Jejich děti jsou častěji čtenáři, orientují se lépe v práci s médii, umí pracovat s počítačem a jsou schopni pracovat s texty v různé podobě. Je jednodušší je vzdělávat.²⁰

Pokud rodina není schopna motivovat své dítě ke čtení, může ji škola v pozitivním ovlivňování rozvoje dětského čtenářství zastoupit, i když s menší intenzitou.²¹ Má sice ztížené podmínky, ale je možné jich využít ve prospěch dětí. Ty si mohou vzájemně doporučovat knihy a diskutovat mezi sebou o zážitcích z četby. Navíc školní knihovna často obsahuje více zajímavých titulů, než mají žáci doma. Další výhodou je, že žákům s jejich čtenářstvím „pomáhá“ učitel.²²

Žáci jsou ve škole motivováni především čtením textů v hodinách, následnou prací s nimi a domácími úkoly týkajícími se četby. Používají-li se knihy intenzivně při výuce a jsou-li žáci vedeni nejenom ke čtení ve škole, ale i k domácí četbě, mohou si vytvořit čtenářský návyk a upevnit čtenářský zájem. Ne vždy však školy tohoto výsledku dosáhnou.²³

¹⁸ ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. vyd. 1. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. ISBN 978-80-86856-98-8. s. 6.

¹⁹ VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. Dětské čtenářství a prvky, které jej ovlivňují. In: *Čtením ke vzdělání: texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna ... [et al.] v Praze, dne 28.11.2003*. vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004. 84 s. Pro studia; 1. ISBN 80-86320-36-7. s. 23.

²⁰ VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka., pozn. 19, s. 24.

²¹ VĚŘÍŠOVÁ, Irena a kol. *Kudy vede cesta ke čtenáři?: rozvoj dětského čtenářství na druhém stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: GAC, 2007. ISBN 978-80-254-0669-4. s. 10–11.

²² ALTMANOVÁ, Jitka a kol., pozn. 17, s. 6.

²³ VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka., pozn. 19, s. 22–23.

2 Čítanka jako zvláštní druh edukačního média

Čítanka je podle autorů Pedagogického slovníku definována jako: „...*druh učebnice obsahující vybrané ukázky z uměleckých nebo odborných textů. Na elementárním stupni školy slouží k nácviku čtení, na vyšších stupních se používá pro účely literární výchovy. Některé čítanky (zejm. na vysokých školách) reprezentují výběrově určité soubory textů (např. dokumentů, odborných děl), které by studující nemohli v úplnosti shromáždit a prostudovat.*“²⁴

Veškeré školní učebnice se dají charakterizovat jako tzv. sumarizační texty, což znamená, že obsahují informace, které představují souhrnné poznatky z různých oborů či tematických okruhů. Musí být vybaveny aparátem řídícím učení a musí být přizpůsobeny věku žáků.²⁵

Na učebnice lze však nahlížet i z komplexnějšího hlediska, neboť se jakožto edukační konstrukty (tj. výtvoři zkonstruované pro vzdělávací účely) dají zařadit nejméně do tří systémů, a to od obecného ke specifickému. První možností je vymezit učebnici jako prvek kurikula. Jde o nejobecnější vymezení, kdy je učebnice vnímána jako součást kurikulárních dokumentů. Měla by svým obsahem korespondovat se stanovenými vzdělávacími obsahy, respektovat jejich hodnotové orientace apod. V současné době je tímto výchozím dokumentem Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.

Dále je učebnice součástí souboru didaktických prostředků, což představuje všechny materiální „předměty“, které se používají při realizaci vzdělávání. Na učebnice je nahlíženo především ve vztahu k vlastnostem a fungování jiných didaktických prostředků. V současnosti začíná být stále běžnější, že se ke klasickým učebnicím vytvářejí také tzv. i-učebnice, díky kterým se dá výuka ozvláštnit.

V neposlední řadě lze učebnici vymezit jako jeden z mnoha druhů školních didaktických textů, které jsou vytvářeny speciálně pro účely učení a vyučování. Učebnice je nejrozšířenější a mívá podobu knihy.²⁶ Mezi další školní

²⁴ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří., pozn. 5, s. 41–42.

²⁵ PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýza edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-49-4. s. 18.

²⁶ PRŮCHA, Jan., pozn. 25, s. 13–16.

didaktické texty patří např. cvičebnice, sbírky, slovníky, atlasy, mapy a zpěvníky. To, že jsou učebnice doplňovány dalšími texty, se odborně nazývá didaktický textový komplex. Navíc bývají učebnice pro jednotlivé předměty součástí ucelené řady knížek, které na sebe navazují.²⁷

Funkce učebnic je obecně chápána jako předpokládaný účel, který má být pomocí nich splněn v rámci vyučovacího procesu. Na funkci těchto didaktických prostředků lze nahlížet ze dvou hledisek, a to z pohledu žáků a z pohledu učitele. Pro žáky je učebnice zdrojem informací, ze kterého si osvojují nejenom konkrétní vědomosti, ale i hodnoty, postoje, dovednosti apod. Pro učitele je učebnice neméně důležitá, neboť podle ní může plánovat obsah učiva či ji využívat i pro přímou prezentaci učiva při vyučovací hodině.²⁸

Tvorba učebnice je náročný proces, a to nejenom odborně, ale i ekonomicky. Spolupracují při něm různí odborníci, mezi které patří autoři, kteří vytvářejí text učebnice, odborní lektori, kteří zpracovávají posudky publikací, dále redaktoři nakladatelství, kteří se chystají knihu vydat. Nemalý podíl na tomto procesu mají i grafici, kteří pracují na celkovém designu učebnice (písmo, barvy) a doplňují ji obrazovými komponenty, pracovníci odborných institucí (např. VÚP), kteří navrhnou publikace ke schválení a nakonec pracovníci MŠMT ČR, kteří udělují schvalovací doložku.

Tento proces je regulována dvěma činiteli. Prvním z nich jsou oficiální kurikulární dokumenty – Národní program vzdělávání a RVP (viz kap. č. 3). Tyto dokumenty by měly regulovat obsah učebnic. Je nutné však podotknout, že v nich není vymezeno, jak mají být konkrétní obsahy učiva didakticky a komunikačně zpracovány. Dále existují kritéria stanovená pro posuzování rukopisů jednotlivých učebnic, které jsou předkládány ke schvalovacímu řízení. Hodnotící kritéria byla vydána MŠMT ČR a jsou rámcová, což znamená, že není přesně stanoveno, jak je realizovat.

Je-li učebnice ministerstvem schválena, získá tzv. schvalovací doložku a může být vydána a používána při výuce konkrétního předmětu. Na internetových stránkách MŠMT ČR²⁹ lze dohledat Seznam učebnic s platnou

²⁷ PRŮCHA, Jan., pozn. 25, s. 16–17.

²⁸ PRŮCHA, Jan., pozn. 25, s. 19.

²⁹ MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Schvalovací doložky učebnic* [online]. [vid 8. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

schvalovací doložkou pro základní vzdělávání pro určitý školní rok, který je pravidelně aktualizován.³⁰

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, kromě univerzálních kritérií, které slouží jako podklad ke schvalovacím doložkám udělovaným MŠMT ČR, neexistují ucelená kritéria, podle kterých by se daly čítanky hodnotit. V současné době jsou na trhu dostupné různé učebnice, ve kterých se odrážejí odlišné autorské přístupy. Knihy se liší nejenom svým obsahem, ale i způsobem práce s ukázkami. Některé čítanky byly vydány ještě před tzv. kurikulární reformou a odpovídají tehdy dobíhajícímu programu Základní škola, některé již reagují na nové požadavky na výchovu a vzdělání a jsou přepracovány podle RVP. Přizpůsobily se tedy novým podmínkám, výstupům i klíčovým kompetencím, které by měly být v průběhu vzdělávání rozvíjeny. Je tedy na učitelích, potažmo ředitelích, aby rozhodli, se kterými čítankami chtějí v rámci literární výchovy pracovat.³¹

Čítanka by měla fungovat jako nástroj rozvoje nejenom klíčových kompetencí a mezipředmětových vztahů, ale také celoživotního čtenářství, proto je nezastupitelným didaktickým prostředkem i ve škole 21. století. To, jak bude učitel s klíčovými kompetencemi pracovat, záleží na metodách a formách popsaných v ŠVP, ale také na jeho vlastním zájmu a aktivitě.³²

Výběr ukázek do čítanky může velmi ovlivnit budoucí přístup žáků ke čtení a jejich vztah k literatuře jako takové. *„V šestém ročníku jde především o to, aby žáci získali kladný vztah k četbě a aby je zaujala natolik, že sáhnou po knize i bez pokynu učitele. K tomu je zapotřebí, aby žáci pracovali s ukázkami, které je zaujmou, a aby aktivity spojené s četbou rozvíjely čtenářské dovednosti od techniky čtení přes procítění textu, jeho analýzu až k jeho pochopení. Didaktická interpretace uměleckého textu má zkvalitňovat literární komunikaci mezi textem a čtenářem a má žáka vést k plnějšímu estetickému porozumění textu. Měla by být preferována komunikace s uměním před komunikací s učivem.“*³³

³⁰ PRŮCHA, Jan., pozn. 25, s. 116–118.

³¹ GREGOR, Martin. Čítanka - úspěšný nástroj rozvoje čtenářství a klíčových kompetencí. In: *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Bor, 2009, s. 83–84.

³² GREGOR, Martin., pozn. 31, s. 81.

³³ SULOVSKÁ, Jarmila. Zhodnocení vybraných čítanek pro 6. ročník s ohledem na podporu čtenářství a využitelnost v praxi. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a*

Dalšími důležitými faktory jsou i způsob seznamování žáků s literární teorií a s jednotlivými žánry a délka ukázek. Ta je podstatná, neboť při četbě nepřiměřeně dlouhých úryvků, neudrží žáci svou pozornost, což může ovlivnit i následnou práci s textem. Vhodná délka textů je pro žáky tohoto věku dvě až čtyři strany. Navíc by měl být každý text vhodně uveden, případně doplněn na konci ukázky. Nemělo by se také opomenout, že žáci v rámci hodin literární výchovy dokončují svůj nácvik četby.³⁴

Čítanky sice obsahují ukázky jednak od domácích autorů, jednak od zahraničních autorů, často však nezrcadlí čtenářské zájmy dětí, což může vést k tomu, že jsou texty pro žáky nezáživné. Některé publikace postrádají úryvky textů od oblíbených autorů pro děti a mládež. Žáci mohou být zmatení, proč je jejich domácí četba odlišná od té čítankové. „Pro četbu v jednotlivých ročnících základní školy doporučujeme výrazně upřednostňovat kvalitní díla pro děti a mládež před tzv. velkou literaturou, využívat současnou literární tvorbu a posilovat její zastoupení ve srovnání s tzv. literární klasikou.“³⁵

Každý učitel by měl být schopen vyvodit z textů vzdělávací a výchovný cíl. Často se také opomíjí působení na estetické cítění žáků, tudíž by měly být vybrány vhodné ukázky poezie a nemělo by se zapomínat na zvukové nahrávky, fotografie či kresby, které doplňují text.³⁶

zkušenosti učitelů [online]. [vid. 15. 1. 2017] Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/10999/citanky-rozvijejici-ctenarskou-gramotnost.html/>

³⁴ SULOVSÁ, Jarmila. Volba ukázek v učebnicích literární výchovy a práce s nimi. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole: sborník prací z mezinárodní konference konané 19. března 2004 na Pedagogické fakultě UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. s. 222.

³⁵ GEJGUŠOVÁ, Ivana., pozn. 13, s. 111.

³⁶ SULOVSÁ, Jarmila., pozn. 34, s. 223.

3 Kurikulární dokumenty

3.1 RVP ZV v systému kurikulárních dokumentů

V návaznosti na školský zákon č. 561/2004 Sb. a na principy kurikulární politiky, které byly sestaveny v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílá kniha) se vytváří kurikulární dokumenty na státní a školní úrovni. Státní úroveň je zastoupena Národním programem vzdělávání a rámcovými vzdělávacími programy. V Národním programu se vzdělávání vymezuje jako celek, zatímco v RVP jsou vymezovány závazné rámce vzdělávání pro předškolní, základní a střední vzdělávání. Dále se zpracovávají školní vzdělávací programy, které představují školní úroveň a podle kterých se realizuje výuka na konkrétních školách. Všechny tyto dokumenty jsou veřejně přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

RVP představuje novou strategii vzdělávání, neboť jsou zde vytyčeny klíčové kompetence, které mají být provázané se vzdělávacím obsahem, což má vést k využití získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. Důležitým prvkem je také celoživotní učení. V dokumentu jsou formulovány rovněž očekávané výstupy a vzdělávací obsah v širších oblastech (např. Jazyk a komunikace, Člověk a příroda, Člověk a zdraví...). Dále jsou zde vymezena průřezová témata, která mají být nedílnou součástí výuky. Výhodou tohoto dokumentu je, že podporuje nejenom komplexní přístup ke vzdělávání (propojování poznatků z různých oblastí), ale také individuální přístup ve vztahu k žákům a jejich potřebám. Vzdělávací obsah lze také upravit pro potřeby žáků se speciálními vzdělávacími potřebami či žáků nadaných a mimořádně nadaných.³⁷

3.2 Vzdělávací oblasti

RVP ZV obsahuje devět vzdělávacích oblastí, ve kterých je rozepsán obsah základního vzdělávání. Tyto oblasti jsou tvořeny buď jedním, nebo více vzdělávacími obory. Literární výchova je součástí vzdělávací oblasti s názvem

³⁷ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2016, s. 5–6. [vid. 13. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

Jazyk a jazyková komunikace, do které kromě Českého jazyka a literatury spadá také Cizí jazyk a Další cizí jazyk.³⁸

Vzdělávací obor Český jazyk a literatura je komplexního charakteru, ale dělí se na tři složky, a to na Komunikační a slohovou výchovu, Jazykovou výchovu a Literární výchovu. Při vyučování se vzdělávací obsah těchto složek propojuje.³⁹

3.3 Literární výchova

V rámci hodin literární výchovy na ZŠ je žák vnímán jako prostředek a cíl vyučování. Stále se řeší, jak motivovat žáka k četbě a zamezit tak čtenářské pasivitě. Jeho četba je považována za nejdůležitější metodu školní práce. Pro ovlivnění čtenářského postoje pubescentů je nutné se na ně zaměřit jakožto na čtenáře. Důležité jsou jejich čtenářské zájmy, dovednosti a to, jak jsou motivováni číst krásnou literaturu.⁴⁰

Mezi čtenářstvím a vzdělaností existuje bezpochyby spojitost. Pokud se žáci nevěnují četbě, úroveň jejich čtenářské gramotnosti stagnuje, což vede k úpadku úrovně vzdělání. V případě, že žáci nejsou školou dostatečně stimulováni k čtenářské aktivitě, značně klesá kvalita i rozsah jejich čtenářství. Cílem vzdělávání je však rozvoj nejenom komunikačních dovedností, ale i čtenářských kompetencí, které jsou potřeba pro fungování ve společnosti.⁴¹

Literární výchova by měla žáky inspirovat k novým čtenářským zážitkům, podnítit je k tomu, aby si přečetli nového autora či vyzkoušeli jiný žánr. Do jisté míry by měla fungovat jako „čtenářská osvěta“, ale zároveň je potřeba žákům zdůraznit, že každý čtenář si může vybírat knihy podle svého vkusu. Během života se mění čtenářův postoj ke knihám, což reflektuje jeho osobnost.⁴² Učitelé by se měli na rozvoj čtenářství svých žáků zaměřit co nejdříve, čímž se zvýší šance, že žáky zaujmou a do budoucna pozitivně ovlivní.⁴³

³⁸ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2016, s. 14. [vid. 13. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

³⁹ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2016, s. 16. [vid. 13. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

⁴⁰ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava., pozn. 11, s. 7–9.

⁴¹ GEJGUŠOVÁ, Ivana., pozn. 12, s. 110.

⁴² GEJGUŠOVÁ, Ivana., pozn. 12, s. 112.

⁴³ VĚŘÍŠOVÁ, Irena a kol., pozn. 20, s. 203.

3.4 Klíčové kompetence a průřezová témata

Klíčové kompetence jsou v Pedagogickém slovníku popsány jako „univerzální, specificky strukturované a v praxi využívané soubory znalostí, dovedností, postojů a dalších motivů chování a jednání. Klíčové kompetence mají potenciál uplatnění v různých kontextech, otevírají možnosti k řešení problémů a nečekaných situací v průběhu celého života. (...) Zavedením termínu klíčové kompetence do školských a kurikulárních dokumentů byly formulovány univerzální cíle vzdělávání, které nejsou vázány na konkrétní obsahy, nýbrž vytvářejí obecný základ vzdělávání a jsou rozvíjeny v celoživotní učení v rámci formálního i neformálního vzdělávání.“⁴⁴

Všichni žáci by měli být vybaveni souborem klíčových kompetencí, což by je mělo připravit na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Jde však o náročný a dlouhodobý proces, který začíná již v předškolním vzdělávání a pokračuje i po ukončení základního či středního vzdělání. Veškerý vzdělávací obsah a činnosti provozované ve škole by měly směřovat k rozvoji těchto kompetencí, ty se vzájemně prolínají a mají nepředmetovou povahu. Učivo se v RVP ZV chápe jako prostředek k osvojení očekávaných výstupů, které mají vést k využití klíčových kompetencí.

Mezi klíčové kompetence patří: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní.⁴⁵

Průřezová témata představují aktuální problémy současného světa. Škola je povinna je zařadit do výuky, a to buď v rámci již zavedených vyučovacích předmětů, nebo jako samostatné předměty, projekty apod. Mezi průřezová témata patří Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova a Mediální výchova.⁴⁶

Pojmy klíčové kompetence a průřezová témata jsou důležitým východiskem pro praktickou část této diplomové práce. Výukové materiály by měly být vytvořeny s ohledem na tyto koncepty definované v RVP ZV.

⁴⁴ PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří., pozn. 5, s. 124–125.

⁴⁵ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2016, s. 10–13. [vid. 13. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

⁴⁶ NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha, 2016, s. 125–139. [vid. 13. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

4 Dílčí analýza čítanek zaměřená na anglicky píšící autory

Na základě doporučení vedoucí práce byly pro analýzu vybrány tři čítanky pro žáky 6. ročníků základních škol a odpovídajících ročníků víceletých gymnázií. Jedná se o Čítanky 6 nakladatelství SPN⁴⁷, Fraus⁴⁸ a Nová škola⁴⁹. Všechny mají prodlouženou platnost schvalovací doložky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro základní vzdělávání, a to Čítanka SPN do 8. 8. 2019, Čítanka Fraus do 20. 4. 2021 a Čítanka Nová škola do 7. 5. 2019. Mohou tedy být používány k výuce předmětu Český jazyk a literatura na základních školách nebo na víceletých gymnáziích.

Dílčí analýza jednotlivých čítanek se dělí na dvě části. Ke každé publikaci jsou uvedeny nejprve základní údaje (např. autoři, nakladatelství), dále závazné dokumenty, ze kterých autoři vycházeli, a informace týkající se lektorů a odborných poradců. Je zde popsáno, zda jsou knihy součástí ucelené řady učebnic a zda jsou doplněny dalšími publikacemi, ať už tištěnými nebo interaktivními. Následuje představení struktury kapitol a výčet všech dalších částí, které čítanka obsahuje. Je zde zmíněn i orientační aparát, který je pro práci s učebnicemi důležitý.

Na tyto informace navazují konkrétní údaje v tabulkách týkající se spisovatelů, jejichž texty jsou v čítankách použity. První tabulka vyjadřuje poměr česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem, druhá tabulka zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy a třetí tabulka rozložení autorů britských, amerických, případně kanadských v rámci kategorie anglicky píšících autorů. Dále následuje tabulka obsahující jmenný seznam anglicky píšících autorů včetně titulů, z nichž byly vybrány úryvky, a doplňující informace, které se zaměřují například na národnost autorů či na zastoupení poezie v ukázkách.

⁴⁷ SOUKAL, Josef. *Čítanka 6: literární výchova pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7235-350-7.

⁴⁸ LEDERBUCHOVÁ, Ladislava, ed. a BERÁNKOVÁ, Eva, ed. *Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003. 224 s. ISBN 80-7238-248-9.

⁴⁹ JANÁČKOVÁ, Zita a FEJFUŠOVÁ, Marie. *Čítanka pro 6. ročník*. 1. vyd. Brno: Nová škola, 2007. 195 s. ISBN 978-80-7289-079-8.

4.1 Čítanka 6 – nakladatelství SPN

4.1.1 Základní údaje o čítance

Název:	Čítanka 6: literární výchova pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií
Autor:	Josef Soukal
Nakladatelství:	SPN – pedagogické nakladatelství, akciová společnost
Rok vydání:	2007
Místo vydání:	Praha
Počet stran:	208
ISBN:	978-80-7235-350-7

Tuto čítanku lektorovali Mgr. Zdeňka Pištěková, PhDr. Květa Rysová, doc. PhDr. Naděžda Siegllová, CSc. a doc. PaedDr. Jaroslav Toman, CSc. Je zde deklarováno, že je zpracována v souladu s požadavky RVP ZV a že je určena pro výuku předmětu český jazyk a literatura na základních školách. Publikace je součástí ucelené řady učebnic, kterou doplňují čítanky pro 7., 8. a 9. ročník, dále Literární výchova pro 2. stupeň ZŠ, Pracovní sešit k Literární výchově a čítankám pro 6.–9. ročník a Metodická příručka k čítankám pro 6.–9. ročník. Autorem všech publikací je Josef Soukal. Kromě knih zaměřených na literární výchovu nabízí nakladatelství SPN také sadu učebnic českého jazyka pro 6. – 9. ročník (Eva Hošnová a kol.) včetně metodické příručky pro učitele a pracovních sešitů pro žáky.

Publikace je rozdělena do osmi oddílů: *Z dávných věků; Staré příběhy z Čech a Moravy; Křížem krázem – toulky, cesty, putování; Po stezkách odvahy a dobrodružství; Svět lidí a zvířat; Dětskýma očima; Maléry a patálie a Úsměvy a šibalství*. Každá kapitola je uvedena citátem, který souvisí s daným tématem, např. k oddílu *Po stezkách odvahy a dobrodružství* přísluší citát: „*Opravdovým hrdinstvím je, obětuje-li se člověk s vědomím, že ti, jež zachraňuje, se to nikdy nedozvědí.*“ (s. 75). V obsahu nejsou uvedeny některé části učebnice jako například úvodní slovo čtenářům ze s. 6, rejstřík autorů ze s. 205 či výčet očekávaných výstupů a klíčových kompetencí, kterých by měli žáci v průběhu práce s texty dosáhnout (s. 206–208). Také zde chybí poslední ukázka čítanky, báseň *Sportovci* od J. Bruknera (s. 204).

V učebnici se lze dobře orientovat, neboť jednotlivé kapitoly jsou barevně odlišeny. Většině ukázek předchází úvodní informace spjatá s autorem textu, s jeho tvorbou, s tématem ukázky či s druhem/žánrem literatury. Za ukázkami často následuje výčet slov, s jejichž výslovností či významem by žáci mohli mít problém. Ke každému úryvku textu patří medailonek autora ohraničený barvou příslušné kapitoly a žlutě podbarvené otázky a úkoly. Ty jsou koncipovány tak, aby vedly žáky nejenom k rozboru textu, ale také k propojování znalostí z různých předmětů včetně ostatních složek v rámci předmětu Český jazyk a literatura. U některých textů je přidán návrh dalších titulů pro srovnání, výrok autora či výrok jiné osobnosti o autorovi ukázky. Celá kniha je doplněna různými ilustracemi.

4.1.2 Anglicky píšící autoři v čítance SPN

Tabulka 1: Zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem (SPN)

	Počet autorů	%
Česky píšící autoři	39	71
Autoři píšící cizím jazykem	16	29
Celkem	55	100

Tabulka 2: Zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy (SPN)

	Počet autorů	%
Anglicky píšící autoři	6	50
Francouzsky píšící autoři	3	25
Rusky píšící autoři	2	17
Německy píšící autoři	1	8
Celkem	12	100

Tabulka 3: Zastoupení britských a amerických autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů (SPN)

	Počet autorů	%
VB	4	67
USA	2	33
Celkem	6	100

Tabulka 4: Výčet anglicky píšících autorů včetně titulů použitých v čítance SPN

Jména autorů	Názvy děl
Durrell Gerald Malcolm	Opilý prales
Grey Zane	Prázdniny v pralese
Ibbotsonová Eva	Tajemství 13. nástupiště
Knight Eric Mowbray	Lassie se vrací
Ransome Arthur	Boj o ostrov
Stevenson Robert Louis	Ostrov, kde rostou housle

Mezi britské autory patří G. M. Durrell, E. Ibbotsonová, A. Ransome a R. L. Stevenson a mezi americké autory patří Z. Grey a E. M. Knight.

Každý autor je v učebnici reprezentován jednou ukázkou kromě R. L. Stevensona, který zde má uvedeny dvě básně s názvem *Před usnutím* a *Země spánku* ze sbírky *Ostrov, kde rostou housle*. Jsou to jediné ukázky poezie z výše zmíněných anglicky píšících autorů.

4.2 Čítanka 6 - nakladatelství Fraus

4.2.1 Základní údaje o čítance

Název:	Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia
Autoři:	PaedDr. Ladislava Lederbuchová, CSc., Eva Beránková
Nakladatelství:	Nakladatelství Fraus
Rok vydání:	2003
Místo vydání:	Plzeň
Počet stran:	224
ISBN:	80-7238-248-9

Mezi odborné poradce této čítanky patří doc. PaedDr. Jaroslava Hrabáková, CSc. a PhDr. Karel Řeháček, recenzenti jsou doc. PaedDr. Jaroslav Toman, CSc. a doc. PhDr. Naděžda Siegllová, CSc. Je zde uvedeno, že učebnice Nakladatelství Fraus vycházejí ze Standardu základního vzdělávání, posilují mezipředmětové vztahy a jsou samostatně použitelné, společně se však vzájemně doplňují. K čítance náleží příručka učitele a audiokazeta / audio CD. Velkou výhodou je, že k tištěným učebnicím existují i jejich „interaktivní varianty“ (tzv. i-učebnice). Ty doplňují knihy o multimediální materiály, jako jsou například videa, audionahrávky, internetové odkazy či interaktivní cvičení (testy, křížovky apod.). Na internetových stránkách Nakladatelství Fraus je možné zakoupit licenci na internetovou verzi Čítanky 6.⁵⁰

Knihla obsahuje tři kapitoly a devět podkapitol. První oddíl se nazývá *Můj domov* a jeho podkapitoly jsou ...*a to je ta krásná země; Otec vlasti; Učitel národů; Národ sobě a Bejvávalo*. Druhý oddíl nese název *Za dobrodružstvím* a dělí se na dvě části: *V nebezpečí* a *V zahradě, v lese, na horách*. Třetí oddíl s názvem *Nevšední příběhy* má dvě podkapitoly *Ve škole, doma a mezi kamarády* a *Ve škole fantazie*. Součástí publikace je úvod, kde je pro žáky připravena úvodní motivace ke čtení ukázek, dále jsou zde vysvětleny symboly používané v učebnici. Na konci čítanky je přiřazený poměrně obsáhlý Slovníček literárních pojmů, dále mapy a vyčet autorů, kteří jsou barevně rozlišeni podle států, ze kterých pocházejí, poděkování autorek a seznam knih, které byly v učebnici citovány či zmíněny.

K orientaci v knize napomáhají piktogramy, které jsou vysvětleny v úvodu učebnice. Odkazují k poslechu (audio CD / audiokazeta), k dalším knihám, které si mohou žáci přečíst, ke stránkám nakladatelství, kde mají žáci možnost využít on-line podporu (další texty či informace týkající se ukázek), a označují tzv. Hledání souvislostí. Ta se nachází vždy na konci jednotlivých podkapitol a obsahují různé otázky a úkoly, které se vztahují k přečteným textům. Tyto úlohy rozšiřují přehled žáků o probíraném učivu a podporují mezipředmětové vazby, např. k podkapitole s názvem *Ve škole, doma a mezi kamarády* mají žáci za úkol zjistit, kudy protéká řeka Mississippi, najít informace o určitém psím

⁵⁰ FRAUS. *I-učebnice* [online]. [vid. 9. 1. 2017]. Dostupné z: <https://www.fraus.cz/cs/nezavisle-stranky/i-ucebnice>

plemenu, určit, kdo je autorem povídky Pučálkovic Amina, vyjmenovat slavné literární detektivy a vyhledat, kdo vytvořil postavu Sherlocka Holmese (s. 174).

Každá podkapitola se skládá z několika textů od různých autorů, za nimiž často následuje vysvětlení či výslovnost obtížných slov. V čítance jsou použity „postranní lišty“, kde lze najít mnoho zajímavých informací, které propojují učivo s dalšími vzdělávacími oblastmi, podporují mezisložkové vztahy⁵¹ (Např. na s. 195 mají žáci za úkol vysvětlit rčení.) a zasazují učivo do širšího kontextu. Kromě piktogramů a jejich odkazů se zde objevují například krátké úryvky z knížek, doplňkové otázky a informace (o filmech, hercích, ilustrátorech...), dále ilustrace a fotografie. Po každé kapitole následuje nejenom již zmíněné Hledání souvislostí, ale také návrhy dalších titulů týkajících se přečteného tématu. Celá publikace obsahuje velké množství ilustrací a fotografií.

4.2.2 Anglicky píšící autoři v čítance Fraus

Tabulka 5: Zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem (Fraus)

	Počet autorů	%
Česky píšící autoři	71	75
Autoři píšící cizím jazykem	24	25
Celkem	95	100

Tabulka 6: Zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy (Fraus)

	Počet autorů	%
Anglicky píšící autoři	12	70,5
Francouzsky píšící autoři	3	17,5
Rusky píšící autoři	1	6
Německy píšící autoři	1	6
Celkem	17	100

⁵¹ Za mezisložkové vztahy jsou považovány vztahy mezi jednotlivými složkami předmětu Český jazyk a literatura (literatura, jazyk, komunikace a sloh).

Tabulka 7: Zastoupení britských, amerických a kanadských autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů (Fraus)

	Počet autorů	%
VB	6	50
USA	5	42
Kanada	1	8
Celkem	12	100

Tabulka 8: Výčet anglicky píšících autorů včetně titulů použitých v čítance Fraus

Jména autorů	Názvy děl
Curwood James Oliver	Král šedých medvědů
Dahl Roald	Čarodějnice
Kipling Rudyard Joseph	Knihy džunglí
London Jack	Bílý tesák
Ransome Arthur	Záhadné vody
Reynoldsová-Naylorová Phyllis	Můj kamarád Shilloh
Rowlingová Joanne Kathleen	Harry Potter a Kámen mudrců
Seton Ernest Thompson	Dva divoši
Steinbeck John	Ryzáček
Stevenson Robert Louis	Ostrov, kde rostou housle
Tolkien John Ronald Reuel	Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky
Twain Mark	Dobrodružství Toma Sawyera

R. Dahl, R. Kipling, A. Ransome, J. K. Rowlingová, R. L. Stevenson a J. R. Tolkien jsou britští autoři, zatímco J. O. Curwood, J. London, P. Raynoldsová – Naylorová, J. Steinbeck a M. Twain jsou američtí autoři. E. T. Seton je kanadský autor.

Čítanka obsahuje vždy jednu ukázkou od každého autora, pouze od R. L. Stevensona jsou zde uvedeny dvě básně (*Před usnutím* a *Země spánku*) z výboru *Ostrov, kde rostou housle* a od M. Twaina je zde představen úryvek z knihy *Dobrodružství Toma Sawyera* s názvem *Piráti* a část předmluvy autora

ke knize. Ukázky jsou převážně prozaické, jediným zástupcem poezie jsou již zmíněné básně R. L. Stevensona.

4.3 Čítanka 6 – nakladatelství Nová škola

4.3.1 Základní údaje o čítance

Název:	Čítanka pro 6. ročník základní školy
Autoři:	Mgr. Marie Fejfušová, Mgr. Zita Janáčková
Nakladatelství:	Nová škola, s. r. o.
Rok vydání:	2007
Místo vydání:	Brno
Počet stran:	195
ISBN:	80-7289-079-4

Tato publikace byla lektorována Mgr. Zdeňkou Pištěkovou, doc. Naděždou Sieglou, CSc. a doc. PaedDr. Jaroslavem Tomanem, CSc. Je zde uvedeno, že byla sestavena v souladu s požadavky RVP ZV, že ukázky podporují mezipředmětové formy výuky a odkazují na průřezová témata a že úkoly k textům mohou sloužit jako náměty ke skupinové práci. Očekávané výstupy a klíčové kompetence nejsou součástí knihy, ale je možné si je nechat poslat. Na internetových stránkách nakladatelství Nová škola lze dohledat informaci, že je kniha součástí ucelené řady učebnic.⁵² Dále jsou vydávány také učebnice Českého jazyka pro 6.–9. ročník ZŠ a různé pracovní sešity. Internetová varianta čítanek neexistuje, avšak v současnosti jsou na trhu k dostání nové verze učebnic.

Čítanka je členěna do sedmnácti kapitol – *Zase ve škole; Nekonečný vesmír; Ufo mezi námi?; Svět před miliony let; Naši prapředci; Pohádky má každý rád; Vánoční, silvestrovské a jiné zimní radování; A je tu civilizace; Máme rádi zvířata; Svět kluků a holek; Ve starověkém Řecku; Žijí s námi; Mikrokosmos aneb hmyz a nehmýz; Chvilé tajemna a napětí; Ve starověkém Římě; Déšť, blesk a hrom a Prázdniny jsou za dveřmi.* Zajímavé je, že již v úvodním slově je pro žáky připravený dlouhodobý úkol s názvem „Hledáme souhvězdí“. V průběhu práce s knihou mají splnit osmnáct úkolů s hvězdičkou a

⁵² NOVÁ ŠKOLA. *Český jazyk 2. stupeň* [online]. [vid. 9. 1. 2017] Dostupné z: <https://www.nns.cz/blog/cesky-jazyk-2-stupen/>

postupně si vybarvit a spojit jednotlivé hvězdy na předtištěné kartičce, až jim vznikne souhvězdí, za které by měli dostat od svého učitele jedničku. V učebnici je uvedeno, že si učitelé mohou zažádat o nové karty k této hře.

Za úvodním slovem následují rady pro žáky, aby si založili „čtenářský sešit“ a na konci školního roku si spočítali celkový počet knih, které přečetli, dále aby hlasovali o nejzajímavější autory či témata, navštívili knihovnu a zúčastnili se besedy s paní knihovnicí. Autoři také doporučují, aby se „šestáci“ naučili některé básně nazpaměť a recitovali je ve třídě a aby se pokusili o vlastní tvorbu. Na konci čítanky je pro žáky připraven výčet knih, které si můžou přečíst. Ty jsou opět rozděleny do skupin (Pravěk, Sci-fi, Život ve starověku, Pohádkový svět, Nejen chlupatí kamarádi, Svět kluků a holek, Napětí a dobrodružství a Poezie). Publikace dále obsahuje seznam autorů, seznam ilustrátorů a stručný Slovníček literárních pojmů.

Jednotlivé kapitoly obsahují úryvky textů, které se vztahují k danému tématu. Je pozoruhodné, že některé z nich jsou přejaty z časopisů, např. z *Mateřídoušky* (s. 143). Většině ukázek předchází úvodní komentář či otázky týkající se nejenom literární teorie (s. 62), ale i dalších předmětů jako například dějepisu (s. 54), přírodopisu (s. 147), zeměpisu a fyziky (s. 26). Za ukázkami občas následují vysvětlivky cizích slov a ke každé z nich přísluší několik otázek v modře podbarveném rámečku, které vedou k rozboru textu, ale také k propojování znalostí z ostatních předmětů. Například k ukázce s názvem *Zajímavosti z říše hmyzu* od J. Černého mají žáci říct vše, co vědí o mravencích, dále určit u hmyzu nejdokonaleji vyvinutý smyslový orgán a vysvětlit, proč se říká, že hmyz obývá mikrokosmos a co je jeho protikladem (s. 143). Otázky však podporují i mezisložkové vztahy českého jazyka a literatury, na s. 147 mají žáci vysvětlit slovní spojení „chytat lelky“, na s. 64 mají v ukázce nahradit zastaralé tvary slov výrazy současnými a na s. 131 mají do sešitu napsat postup výroby křídel.

Jak již bylo zmíněno výše, celou učebnici provázejí úkoly s hvězdičkou a nejčastěji vedou žáky k tomu, aby samostatně vyhledávali informace v encyklopediích nebo na internetu, aby přečetli knihy, případně přinesli již přečtené tituly a seznámili s nimi své spolužáky, nebo aby napsali vlastní básně. Součástí kapitol jsou i oranžově podbarvené rámečky s literární teorií a zeleně podbarvené rámečky s medailonky významných spisovatelů, ilustrátorů a

textářů. Publikace obsahuje také zajímavosti, které se tematicky vážou k textům, kupříkladu na s. 50 se tyto informace týkají dinosaurů, na s. 137 života Židů a na s. 151 přírodních jevů. Též jsou zde uvedeny náměty pro skupinovou práci (s. 61), přísloví a lidová rčení (s. 158), citáty (s. 172), lidové pranostiky (s. 15) a vtipné výroky „ze školních lavic“ (s. 20).

Autoři odkazují i na učivo, které by měli mít žáci zvládnuté z předchozích ročníků. Na s. 4 by si žáci měli zopakovat, co vědí o literatuře, na s. 99 by si měli připomenout ukázkou z knihy *Dášeňka čili Život štěněte* od K. Čapka a na s. 107 by si měli zopakovat, kdo je autor *Rychlých Šípů* a co o nich vědí. Na dolních okrajích stránek se ve žlutých rámečcích nacházejí odkazy na mezipředmětové vztahy, je zde uvedeno nejenom téma, ale i konkrétní učebnice (včetně stránek) nakladatelství Nová škola. V zelených rámečcích je upozorněno na průřezová témata. Kniha je doplněna ilustracemi a několika fotografiemi.

4.3.2 Anglicky píšící autoři v čítance Nová škola

Tabulka 9: Zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem (Nová škola)

	Počet autorů	%
Česky píšící autoři	63	68
Autoři píšící cizím jazykem	30	32
Celkem	93	100

Tabulka 10: Zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy (Nová škola)

	Počet autorů	%
Anglicky píšící autoři	16	67
Francouzsky píšící autoři	3	12,5
Rusky píšící autoři	3	12,5
Německy píšící autoři	2	8
Celkem	24	100

Tabulka 11: Zastoupení britských a amerických autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů (Nová škola)

	Počet autorů	%
VB	12	75
USA	4	25
Celkem	16	100

Tabulka 12: Výčet anglicky píšících autorů včetně titulů použitých v čítance Nová škola

Jména autorů	Názvy děl
Arnold Nick	Vesmír, hvězdy a slizcí ufoňi Protivné breberky
Binghamová Jane a kol.	Encyklopedie starověkého světa
Blytonová Enid	Záhada tajného dopisu
Crichton Michael	Ztracený svět
Deary Terry	Úžasní Řekové Ještě prohnilejší Římané
Chisholmová Jane, Millardová Anne	Školní encyklopedie – Starověké civilizace
Kent Graeme	Ezopovy bajky
Kotzwinkle William	E. T. Mimozemšťan
McKayová Hilary	Bezdomovci
Ransome Arthur	Holubí pošta
Robinson Richard	Kouzelná věda
Robinsonová Barbara	Nejlepší – nejhorší školní rok
Rushtonová Rosie	Jak poznat kamarády a udržet si je
Snyderová Zilpha Keatley	Hra na Egypt
Wilsonová Jacqueline	Průšvihářky

Mezi britské autory jsou řazeni N. Arnold, J. Binghamová, E. Blytonová, T. Deary, J. Chisholmová, A. Millardová, G. Kent, H. McKayová, A. Ransome,

R. Robinson, R. Rushtonová a J. Wilsonová, zatímco mezi americké autory jsou řazeni M. Crichton, W. Kotzwinkle, B. Robinsonová a Z. K. Snyderová.

Většina autorů je v čítance zastoupena jednou ukázkou, pouze tři z nich jsou reprezentováni více úryvky. Od N. Arnolda jsou zde celkem tři texty – *Přistání na Zemi* a *Žhavé slunce* z knihy *Vesmír, hvězdy a slizcí ufovi* a *Hrozní brouci* z knihy *Protivné breberky*. Od autorek publikace *Školní encyklopedie – Starověké civilizace* lze v učebnici dohledat dva úryvky s názvem *Starověké civilizace* a *Balzamování* a od T. Dearyho rovněž dvě ukázky – *Poučné bajky* z knihy *Úžasná Řekové* a *Povídka o jednom lvu* z knížky *Ještě prohnilejší Římané*. Všechny texty od anglicky píšících autorů jsou prozaické, není mezi nimi žádný zástupce poezie.

4.4 Porovnání výsledných hodnot jednotlivých čítanek

V této kapitole jsou prezentovány výsledky dílčí analýzy čítanek zaměřené na anglicky píšící autory. Jsou zde souhrnně okomentovány nejprve jednotlivé tabulky týkající se zastoupení anglicky píšících autorů a ostatních autorů v učebnicích a poté následuje dodatečný komentář, který je zaměřen například na to, zda se spisovatelé objevují zároveň ve více čítankách.

V tabulkách 1, 5 a 9 je zaznamenáno zastoupení česky píšících autorů a autorů píšících cizím jazykem. Čítanky mají podobné výsledné hodnoty. Česky píšící autoři představují ve všech publikacích kolem 70 % (SPN – 71 %, Fraus – 75 %, Nová škola – 68 %), zatímco autoři píšící cizím jazykem kolem 30 % (SPN – 29 %, Fraus – 25 %, Nová škola – 32 %).

V tabulkách 2, 6 a 10 je uvedeno zastoupení anglicky píšících autorů a autorů píšících francouzsky, rusky a německy. Tito autoři byli vybráni k porovnání zejména proto, že jsou často v čítankách zastoupeni více než jednou. V učebnicích jsou samozřejmě i texty autorů jiných národností, avšak vždy se jedná pouze o jednoho zástupce určitého národa. Z výsledných hodnot vyplývá, že anglicky píšící autoři zauímají v čítankách oproti ostatním autorům velký podíl (SPN – 50 %, Fraus – 70,5 %, Nová škola – 67 %). Procentuální zastoupení autorů píšících jiným cizím jazykem se pohybuje maximálně kolem 20 % (francouzsky píšící autoři), v drtivé většině případů však nepřesahuje 20 či 10 %.

V tabulkách 3, 7 a 11 jsou prezentovány hodnoty, které představují zastoupení britských, amerických a případně kanadských autorů v rámci kategorie anglicky píšících autorů. Procentuální zastoupení britských autorů je v Čítance SPN 67 %, v Čítance Fraus 50 % a v Čítance Nová škola 75 %, zatímco zastoupení amerických autorů je v Čítance SPN 33 %, v Čítance Fraus 42 % a v Čítance Nová škola 25 %. Britští autoři převažují nad americkými autory ve všech čítankách. Kanadští autoři jsou zastoupeni pouze v Čítance Fraus, a to jedním autorem, který představuje z celkového počtu autorů 8 %.

Ve výběru autorů se čítanky až na výjimky rozcházejí. Jediným spisovatelem, který se objevuje ve všech učebnicích zároveň, je A. Ransome, avšak v každé publikaci je vybrán úryvek z jiné knihy (SPN – Boj o ostrov, Fraus – Záhadné vody, Nová škola – Holubí pošta). Čítanka SPN a Fraus „se shodují“ ještě na jednom autorovi, a tím je R. L. Stevenson. Zajímavé je, že v obou učebnicích jsou vybrané dvě stejné básničky z výboru Ostrov, kde rostou housle – *Před usnutím a Země spánku*.

Texty anglicky píšících autorů jsou přejaté převážně z knih, které byly poprvé vydány ve 20. století. V čítance SPN je jeden úryvek z knížky z 19. století, ostatní z 20. století, v čítance Fraus jsou vybrány tři ukázky původem z 19. století, ostatní z 20. století a v čítance Nová škola pochází většina textů z 20. století a tři z 21. století. Pozoruhodné je, že v této učebnici je třetina textů anglicky píšících autorů (včetně těch z 21. století) přejata z naučných publikací, zatímco v ostatních čítankách jde pouze o texty beletristické.

Co se týče žánrů, nejčastěji se v učebnicích objevují dobrodružné příběhy s chlapeckým/mužským, popřípadě zvířecím hrdinou, dále příběhy s prvky fantasy, sci-fi, občas je zde zahrnuta ukázka s dívčí hrdinkou. Jediným zástupcem poezie ze všech autorů je již zmíněný R. L. Stevenson. Čítanka Nová škola obsahuje pouze prozaické texty anglicky píšících autorů.

Ve všech učebnicích je u většiny spisovatelů uvedeno, jak správně vyslovovat jejich jména, dále jména postav či zeměpisné názvy z ukázek. Občas jsou však fonetické transkripce nepřesné. V čítankách SPN a Fraus se výslovnost slov spolu s vysvětlením složitějších výrazů nachází vždy za textem. Čítanka Nová škola má výslovnost slov uvedenou přímo v textu za konkrétními jmény či názvy. Slova, která by mohla dělat žákům potíže, se nachází rovněž za textem.

Celkový počet anglicky píšících autorů ze všech třech čítanek je 34, z toho 22 britských autorů, 11 amerických autorů a 1 kanadský autor. Většina z nich má v čítankách pouze jednu ukázkou kromě N. Arnolda, T. Dearyho, J. Chisholmové, A. Millardové, R. L. Stevensona a M. Twaina.

5 Výukové a metodické materiály

5.1 Úvodní komentář k pracovním listům a k výběru autorů

Tato kapitola obsahuje čtyři pracovní listy včetně metodického materiálu, které lze využít ve výuce literatury pro žáky 6. ročníku ZŠ. Nejedná se o návrh čítanky jako takové, pracovní listy na sebe tematicky nenasazují. Každý z nich však obsahuje úryvky textů a lze je jednotlivě využít k výuce literární výchovy. Jedná se o tyto anglicky píšící autory a jejich tituly: *David Walliams – Babička drsňačka*, *Chris Priestley – Příšerné příběhy strýce Montaguea*, *Roald Dahl – Karlík a továrna na čokoládu* a *Enid Blyton – Tajemný hrad*.

Jednotlivé knihy byly vybrány ze seznamu, který vznikl na základě rozhovorů s knihovnicemi z Krajské vědecké knihovny Liberec a z Městské knihovny Chrudim. Ty byly požádány, aby vyhledaly tituly, které si nejčastěji půjčují děti ve věku dvanácti let. Žádná další kritéria nebyla stanovena. Každá knihovnice navrhla dvacet autorů, zhruba na třetině z nich se obě shodly. Obě knihovnice také tvrdily, že si děti často půjčují knihy, které jsou určeny pro starší čtenáře (12–14 let). Při výběru knížky je pro ně velmi důležité doporučení kamarádů, často je k četbě naláká i filmové zpracování příběhu. Potvrdilo se, že poezie není pro pubescentní čtenáře příliš atraktivní, neboť se na seznamu neobjevila žádná básnická sbírka.

V první kapitole této práce je vymezeno, že při četbě se u pubescentního čtenáře naplňuje mimo jiné tzv. saturační funkce. To znamená, že má možnost zprostředkovaně prožít to, co pro něj není v běžném životě reálné, ať už jde o dobrodružství, cestování, lásku apod., prakticky se identifikuje s hrdinou knihy. Mezi jeho oblíbené žánry patří zejména dobrodružné knihy, příběhová próza, horory, sci-fi, fantasy a detektivní příběhy, což je jeden z důvodů, proč byly do pracovních listů zařazeny výše zmíněné tituly.

David Walliams je v současnosti velmi úspěšným autorem knížek pro děti a mládež, někdy bývá označován jako „novodobý Roald Dahl“⁵³. *Babička drsňačka* představuje dobrodružný, humorný příběh, který skrývá i jisté poselství týkající se vztahu dětí a jejich prarodičů. Povídky Chrise Priestleyho

⁵³ FOJTÍK, Tomáš. Knižní výběr 9. In: *KOSMAS* [online]. [vid. 6. 4. 2017] Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/Reviews/Detail/10647/MediaReview/>

splňují požadavek hororu s prvky fantasy, což může být pro pubescenty lákavé. Navíc z dílčí analýzy čítanek vyplynulo, že nejčastější žánr vyskytující se v ukázkách je dobrodružný román, tudíž jsou Příšerné příběhy strýce Montaguea milým žánrovým zpestřením.

Roald Dahl a Enid Blyton sice nepatří mezi současné autory, přesto byly jejich příběhy vybrány pro tvorbu pracovních listů. Knihy Roalda Dahla zažívají takzvaný boom. Mnohé z nich byly přeloženy do češtiny až po roce 2000, některé dosud přeloženy nejsou. Několik jeho příběhů včetně Karlíka a továrny na čokoládu se dočkalo filmového zpracování. Jeho knížky se vyznačují nejenom humorem, dobrodružstvím, prvky fantasy, hororu, ale i nezapomenutelnou atmosférou. Enid Blyton je autorkou několika knižních sérií o dětech, kde se snoubí dobrodružství s detektivní zápletkou. Její příběhy jsou čtivé a poutavé.

Hlavní motivací k výběru autorů a jejich textů byla snaha reflektovat zájmy dětí. Jak je zmíněno v druhé kapitole, u dvanáctiletých žáků je nutné podporovat a upevňovat jejich pozitivní vztah k četbě, což se někdy čítankovým textům nedaří. Záměrně jsou zde zařazeni dva současní autoři a dva autoři, kteří tvořili ve 20. století, avšak jejich knihy jsou mezi dětmi dodnes populární.

Z analýzy je patrné, že texty anglicky píšících autorů značně převažují nad texty autorů píšících jinými cizími jazyky. Problémem však je, že většina ukázek pochází z publikací, které byly prvně vydány ve 20. století. Učebnice vlastně ani nemohou plně reagovat na současné potřeby dětí. Jedním z cílů této diplomové práce je obohatit čítanky o texty vzniklé v 21. století, ale také o starší texty, které jsou dětem blízké. Pracovní listy mohou být využity místo některých čítankových ukázek, nebo naopak jako doplňkový text ke stávajícím textům.

Výukové listy tudíž představují alternativu k již existujícím čítankám, které postupem času zastarávají. Například na četbu ukázky z knihy Čarodějnice od Roalda Dahla (čítanka Fraus) by se dalo navázat D. Walliamsem, jehož humor se podobá Dahlovým textům. Rozšířit obzory by si mohli žáci přečtením další ukázky od stejného autora (Karlík a továrna na čokoládu), případně by mohli porovnat hororové prvky v Dahlových Čarodějnicích a v povídkách od Ch. Priestleyho.

Součástí pracovních listů s jednotným designem je vždy medailonek o autorovi, jedna či dvě ukázky z vybrané knihy a různé otázky a úkoly vztahující se převážně k přečteným textům. Úryvky byly vybírány tak, aby děti zaujaly a

případně je motivovaly k přečtení celé knihy. První ukázka z knihy Babička drsňačka představuje autorův typický humor, v druhé ukázce jsou hrdinové zachyceni při poměrně akční scéně, kdy se pokouší ukrást korunovační klenoty. U Příšerných příběhů strýce Montaguea je hlavním lákadlem pochmurná, strašidelná atmosféra. Pracovní list týkající se Karlíka a továrny na čokoládu je sestavený tak, aby se dal využít při skupinové práci. První ukázka je pro všechny žáky společná a obsahuje úvodní seznámení se všemi hlavními postavami, zatímco druhá ukázka popisuje vždy chování a vzhled pouze jednoho hrdiny. Úryvek z knihy Tajemný hrad je napínavým a dobrodružným příběhem obyčejných dětí, které tráví léto na venkově. Všechny ukázky jsou přiměřeně dlouhé, tudíž by žáci neměli mít problém s udržení pozornosti.

Při řešení úkolů jsou žáci vedeni k práci s textem, k jeho reprodukci a interpretaci. Výukové listy jsou vždy doplněny o slohový úkol vztahující se k probíranému tématu a splňují i požadavek mezipředmětovosti. Důraz je kladen nejenom na vzdělávací, ale i na výchovný cíl. Ke každému pracovnímu listu je vypracovaný metodický materiál, který obsahuje úvodní „hlavičku“, kde jsou vyplněny následující kategorie: *Téma, Výchovně-vzdělávací cíle, Metody a formy výuky, Klíčové kompetence, Mezipředmětové vztahy, Mezisložkové vztahy, Průřezová témata, Časová dotace, Prostorová organizace a Pomůcky*. Tyto informace by měly učitelé zjednodušit zařazení didaktických materiálů do výuky.

Následují metodické pokyny pro učitele, kde je nastíněno, jak by se mohlo s jednotlivými úkoly v hodině pracovat, jaké metody a formy výuky využít apod. Samozřejmě záleží na každém učiteli, zda se bude těmito instrukcemi řídit. Většina pracovních listů je navržena na dvě vyučovací hodiny, je však možné některé úkoly vynechat. Poslední částí metodického materiálu je řešení úkolů a otázek.

5.2 Babička drsňačka – David Walliams

5.2.1 Pracovní list č. 1

Babička drsňačka

Medailonek o autorovi

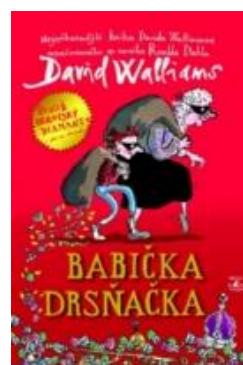

Obrázek 1: David Walliams

David Walliams (* 20. srpna 1971) – britský komik, herec a autor knih pro děti a mládež. V současnosti je velmi populární. Jeho knížky byly přeloženy do čtyřiceti šesti jazyků a doposud bylo prodáno více jak dvanáct a půl milionů publikací. Některé příběhy včetně Babičky drsňačky se dočkaly filmového zpracování. Mezi jeho nejznámější díla patří: *Kluk v sukních*, *Pan Smraďoch* a *Malý miliardář*.

Komentář k ukázce č. 1

Hlavním hrdinou knihy je Ben, který musí trávit každý pátek u své babičky, což z duše nenávidí. Babičku považuje za nudnou, neboť se u ní nic zábavného neděje, a pokaždé s ní musí hrát Scrabble. Navíc je vždy nucen jíst kapustovou polévku.

Obrázek 2: Obal knihy Babička drsňačka

1. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde se dozvíte, co všechno Bena u babičky rozčiluje.

Ukázka č. 1:

- 1) Babička vždycky plivla na použitý papírový kapesník, který měla v rukávu svetru, a otřela jím vnukovi obličej.
- 2) Televizi měla rozbitou od roku 1992. Teď už na ní ležela vrstva prachu tak tlustá, že vypadala jako kožich.
- 3) Dům měla plný knih a pořád se snažila přinutit Bena, aby je četl, i když on čtení nesnášel.
- 4) Babička trvala na tom, aby člověk nosil celý rok tlustý zimní kabát, i když bylo venku vedro – prý „mu to prospěje“.

- 5) Strašně smrděla kapustou. (Kdyby byl člověk na kapustu alergický, nemohl by se k ní přiblížit ani na deset kilometrů.)
- 6) Když řekla „Uděláme si výlet“, myslela tím, že půjdou házet plesnivé kůrky chleba kachnám v místním rybníčku.
- 7) Pořád prděla a tvářila se, že o tom neví.
- 8) Ty prdy nesmrděly jen kapustou. Smrděly shnilou kapustou.
- 9) U babičky se muselo chodit spát tak brzo, že skoro ani nestálo za to vstávat.
- 10) Pletla svému jedinému vnukovi k Vánocům svetry s obrázky štěňat a kořat a jeho rodiče ho pak nutili, aby je celé svátky nosil.

2. Zamyslete se nad tím, co máte na své babičce či na svém dědečkovi rádi, a utvořte podobný seznam jako Ben:

1)

2)

3)

4)

5)

3. Myslíte si, že je důležité seniorům pomáhat? Své tvrzení zdůvodněte.

4. Jak můžete pomoci cizím starým lidem (např. při cestě v MHD, v obchodě)?

Komentář k ukázce č. 2

V příběhu dochází k nečekanému obratu. Ben se dozvídá, že jeho babička je mezinárodní lupička klenotů. Jejím snem vždy bylo ukrást britské korunovační klenoty. Nakonec se s Benem domluví, že je společně uloupí. V následující ukázce se ocitají v Toweru při pokusu o krádež.

5. Přečtěte si ukázkou č. 2 a poté zodpovězte otázky č. 6–9.

Ukázka č. 2:

Přilepili chemikálie na sklo plastelínou a babička k nim ještě připlácla jeden konec klubíčka růžové vlny. (Vlna bude skvělý doutnák.)

Pak vytáhla sirky. Teď jen museli ustoupit dost daleko od místa výbuchu. Jinak by mohli vybuchnout taky.

„Tak, Bene,“ zašeptala babička. „Pojď co nejdál od toho skla.“

Oba couvali za roh a rozmotávali za sebou růžové klubko.

„Chceš ten doutnák zapálit sám?“ zeptala se babička.

Ben kývl. Vážně moc chtěl, ale ruce se mu tak klepaly rozčilením, že si nebyl jistý, jestli to dokáže.

Otevřel krabičku: Uvnitř byly jen dvě zápalky.

Zkusil škrtnout první, ale ruce se mu tak třásly, že se mu přitom zlomila.

„Ajejej,“ zašeptala babička. „Zkus to ještě jednou.“

Ben vzal druhou sirku.

Zkusil ji škrtnout, ale nic se nestalo. Nejspíš mu na ni skápla trocha vody z rukávu neoprénu. Sirka i krabička byly teď úplně mokré.

„Neeeee!“ vykřikl nešťastně Ben. „Naši měli pravdu. Nejsem k ničemu. Nedokážu dokonce ani zapálit sirku!“

Babička svého vnuka objala. Jak se k sobě tiskli, neoprény trochu vrzaly.

„Takhle nemluv, Bene. Jsi báječný mladý muž. Vážně. Od té doby, co spolu trávíme tolik času, jsem stokrát šťastnější, než vůbec dokážu říct.“

„Fakt?“ řekl Ben.

„Fakt!“ odpověděla babička. „A jsi opravdu hrozně chytrý. Celou tuhle neuvěřitelnou akci jsi naplánoval sám, a to je ti teprve jedenáct.“

„Už skoro dvanáct,“ opravil ji Ben.

Babička se zasmála. „Ale ty víš, jak to myslím, milánku. Kolik dětí ve tvém věku dokáže naplánovat něco takhle odvážného?“

„Jenže teď už ty korunovační klenoty neuloupíme, takže to všechno byla jen ztráta času.“

„Ještě není všechno v háji,“ prohlásila bábinka a vytáhla z kabelky plechovku kapustové polévky. „Pořád ještě můžeme zkusit trochu té staromódní hrubé síly!“

Podala ji svému vnukovi. Ben ji s úsměvem vzal a šel k vitríně.

„Jde se na to!“ řekl, rozpřáhl se a chystal se plechovkou mrštit do skla.

„Nedělej to, prosím,“ ozval se nějaký hlas ze stínu.
Ben a babička hrůzou ztuhli.
„Kdo je tam?“ zavolal Ben.
Postava vykročila na světlo.
Byla to královna.

6. Vypište postavy, které se v úryvku objevují. Pokuste se je charakterizovat.

7. Na základě ukázky popište, jaké pocity Ben prožíval.

8. Jaký je podle Vás vztah Bena a babičky?

9. Představte si, že Vaši prarodiče nebo rodiče před Vámi skrývají nějaké tajemství. Co by to mohlo být?

10. Napište pokračování příběhu. Jak podle vás královna zareagovala? Co se stalo s Benem a jeho babičkou?

Obrázek 3: Londýnský Tower

11. Vybarvěte na mapě Evropy stát, kterého je královna zmíněná v ukázce panovnící a doplňte informace týkající se této země.

Obrázek 4: Slepá mapa Evropy

Název státu: _____

Země, které stát tvoří:

Hlavní město:

Úřední jazyk:

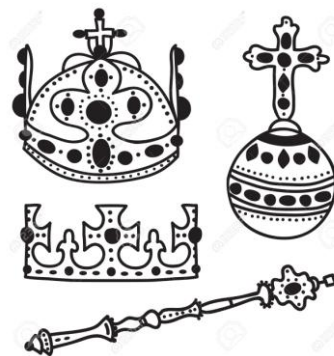
Jméno královny: _____

Namalujte vlajku této země:

12. Jak se nazývá forma státního zřízení, jehož hlavou je panovník s určitými privilegii? Vypište další státy s touto formou vlády.

M_____

13. K čemu slouží korunovační klenoty? Víte, kde jsou uloženy Korunovační klenoty Anglie?

Obrázek 5: Korunovační klenoty

14. Prostřednictvím internetu vyhledejte jména potomků královny a název oficiálního londýnského sídla britských panovníků.

5.2.2 Metodický materiál k Pracovnímu listu č. 1

Téma:	Babička drsňačka – David Walliams
Výchovně-vzdělávací cíle:	Žáci porozumí přečtenému textu, vypracují úkoly v pracovním listu. Žáci sepíší pokračování příběhu. Žáci si upevní poznatky týkající se Spojeného království. Žáci se zamyslí se nad tím, jak by se měli chovat k seniorům.
Metody a formy výuky:	Frontální výuka, samostatná práce, práce s textem, práce ve dvojicích, diskuze, skupinová práce
Klíčové kompetence:	Kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, kompetence sociální a personální
Mezipředmětové vztahy:	Zeměpis, občanská výchova
Mezisložkové vztahy:	Komunikační a slohová výchova
Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana
Časová dotace:	Dvě až tři vyučovací hodiny (90–135 minut)
Prostorová organizace:	Třída (počítačová učebna)
Pomůcky:	Pracovní listy (tablety, atlasy, učebnice zeměpisu)

Metodické pokyny

Učitel žákům představí téma hodiny. Zeptá se, zda někdo zná tento příběh či autora, a sdělí jim základní informace o spisovateli. Prvním úkolem žáků je popřemýšlet o názvu knihy a popsat, jak si představují babičku drsňačku.

Po zodpovězení otázky si všichni hromadně přečtou Komentář k ukázce č. 1. První ukázkou si přečtou žáci samostatně a následně vypracují úkol č. 2. Několik žáků přečte před třídou své nápady.

Zodpovězení otázek č. 3 a 4 proběhne nejprve ve dvojicích, poté následuje hromadná diskuze.

Komentář k ukázce č. 2 a ukázka č. 2 se přečte hromadně. Otázky č. 6–9 vypracují žáci samostatně. Potom následuje hromadná kontrola.

Úkol č. 10 mohou žáci vypracovat doma, nebo lze touto aktivitou začít následující hodinu. Po převyprávění děje z ukázky by žáci samostatně vypracovali pokračování příběhu. Poté by mohla proběhnout soutěž, ve které by žáci přečetli své práce, a hlasovalo by se o nejzajímavější závěr. Učitel by neměl žákům prozradit, jak to v knize dopadlo, což by je mohlo motivovat k přečtení celého díla.

Úkoly č. 11–14 by mohli žáci vypracovávat ve skupinkách, a to buď bez jakékoliv opory, nebo s využitím atlasů či učebnic zeměpisu. Tyto aktivity by se daly realizovat také v počítačové učebně, případně by mohli žáci pracovat s tablety, má-li je škola k dispozici. Na závěr by se hromadně kontrolovaly výsledky.

Vzhledem k tomu, že je tato diplomová práce zaměřená na anglicky píšící autory, je v tomto pracovním listu věnováno více prostoru úkolům, které se týkají Spojeného království, královny Alžběty II. apod. Záleží na učiteli, zda má zájem se tomu tématu v hodině věnovat. Pokud ne, žáci mohou vypracovávat úkoly po bod č. 9 či 10.

5.2.3 Řešení Pracovního listu č. 1

Otázka č. 2–4: Individuální odpovědi žáků.

Otázka č. 6: Babička – odvážná, milující, podporující, důvtipná.

Ben – vynalézavý jedenáctiletý hoch, při pokusu o krádež nervózní, trochu nešikovný, nevěří si.

Královna.

Otázka č. 7: Zpočátku se Ben cítí nejistě. Má pocit, že sám není schopný nic zvládnout. Z ukázky je zřejmé, že mu to rodiče často podsouvají. Poté ho babička přesvědčí, že je milý a chytrý mladý muž. Na konci ukázky je Ben k smrti vyděšený, neboť je sama královna chytí při činu.

Otázka č. 8: Ben a babička spolu mají hezký vztah. Rádi spolu tráví čas, vzájemně si důvěřují a podporují se.

Otázka č. 9–10: Individuální odpovědi žáků.

Otázka č 11: Spojené království Velké Británie a Severního Irska / Velká Británie / Spojené království.

Anglie, Skotsko, Wales, Severní Irsko.

Londýn. Angličtina. Královna Alžběta II.

Vlajka země:

Obrázek 7: Vlajka Spojeného království

Obrázek 6: Mapa Evropy

Otázka č. 12: Monarchie; např. Španělsko, Dánsko, Norsko, Nizozemské království, Švédsko, Belgie, Monako...

Otázka č. 13: Předměty užívané panovníky při korunovačních ceremoniálech či při jiných státních příležitostech. Londýnský Tower.

Otázka č. 14: Princ Charles, princezna Anne, princ Andrew, princ Edward. Princ Charles a princezna Diana mají syny Williama a Harryho. Princ William a princezna Catherine mají syna Georga a dceru Charlotte. Buckinghamský palác.

5.3 Příšerné příběhy strýce Montaguea – Chris Priestley

5.3.1 Pracovní list č. 2

Příšerné příběhy strýce Montaguea

Medailonek o autorovi

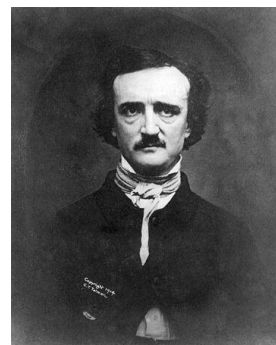

Obrázek 8: Chris Priestley

Chris Priestley (*1958) – britský spisovatel, ilustrátor, karikaturista a malíř. Svou kariéru začal jako ilustrátor, pracoval především pro noviny a časopisy. V roce 2000 vydal svou první knihu. Dnes je oceňovaným autorem pro děti a mládež. Vytvořil celou sérii knih „příšerných příběhů“: *Příšerné příběhy z Černé lodi*, *Příšerné příběhy z temného tunelu* a *Příšerné příběhy vánoční*. Píše však i tituly mimo tuto řadu, např. *Pan Krátur*.

1. Kdo je to karikaturista?

2. Chris Priestley v dětství rád četl strašidelné příběhy. Hlavního hrdinu knihy pojmenoval podle svého oblíbeného autora. Ten žil v 19. století a je dodnes považován za zakladatele detektivního a hororového žánru. Mezi jeho nejznámější povídky patří *Černý kocour* a *Jáma a kyvadlo*. Doplňte jeho jméno.

Obrázek 9: E. A. P.

E _ _ _ _ A _ _ _ _ P _ _

3. Zaškrtněte, co je typické pro horor v literatuře.

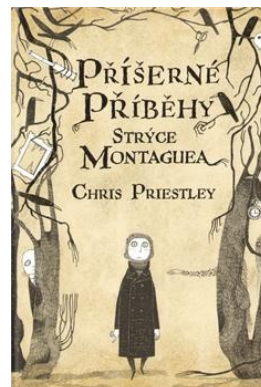
- a) Jde o žánr literatury, který má ve čtenářích vyvolávat pocity hrůzy, strachu a napětí.
- b) Není to emotivní příběh.
- c) Musí se odehrávat ve světě fantasy.

d) Mezi hororové postavy mohou patřit například duchové, démoni, upíři nebo sérioví vrazi, psychopati či šílení lékaři.

e) Může mít formu povídkovou či románovou.

Komentář k ukázce č. 1

Hlavní hrdina knihy Edgar rád navštěvuje svého strýčka Montaguea v jeho tajuplném domě. Strýček mu vždy vypravuje strašidelné historky, což Edgar zbožňuje. Zvláštní je, že je strýčkův dům plný předmětů, které se objevují v jeho příbězích.

Obrázek 10: Obal knihy Příšerné příběhy strýce Montaguea

4. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde začíná jedna z děsivých historek.

Ukázka č. 1:

Bylo svěží, jasné říjnové ráno. Mrazivým vzduchem se k zemi snášely žluté a hnědé listy. Ve stínech se mihotala jinovatka.

O studenou vlhkou zeď se opíral chlapec jménem Simon Hawkins a zíral na stařenu v zahradě za zdí. Simon ji sice viděl, ale ona jeho ne, babča Tallowová byla totiž slepá.

Děti ve vesnici staré Tallowové přezdívaly čarodějnice a navzájem se pošuchovaly, kdo se odváží zabouchat na její dveře. Žádné z nich ale nenašlo odvahu ani vejít do zahrady. O Dušičkách jí házely na dům vejíčka a braly do zaječích. Simon se sem zatoulal, když ho přemohla nuda, a chtěl zjistit, jestli babka Tallowová nebude provádět něco napínavého. Moc pravděpodobně to nevypadalo.

Měla na sobě šedivý kabát a přes něj přehozený tlustý šál. Až na paty jí spadaly těžké šaty a jejich lem sákl vlhkost z trávy. Obutá byla do černých těžkých bot a na ruku měla rukavice bez prstů. Hlavu zakrýval vlněný čepce a tvář měla zrudlou chladem.

Stařena zkoumala jednu ze čtyř jabloní před svým domem. Simon ji pozoroval s podobným fascinovaným zájmem, jako by sledoval včelu nebo mravence spěchající za svými záležitostmi.

Šlachovitými prsty jedné ruky přejížděla po kmenech a po větvích, druhá ruka otvírala a zavírala zahradnické nůžky. Stařena dotápala na konec jedné větve a zvedla nůžky, sevřela čepelemi výhonek a stiskla. Když větvičku s cvaknutím odstříhla, z blízké cesmíny se vzneslo hejno drozdů.

„Kdo je tam?“ zeptala se najednou, že Simon leknutím nadskočil. Hlas měla hluboký a šepavý, a přesto ve ztichlé zahradě zazněl jako prásknutí biče. Simon se neozval.

„No tak,“ řekla. Nerozhlížela se kolem. „Jsem sice slepá, ale ne hluchá – ani pitomá. Jestli jsi přišel strašit starou ženskou, měl by ses stydět.“

„Já jsem... Martin,“ řekl Simon.

„Tak Martin,“ opakovala stařena a Simonovi se zdálo, že v jejím hlase slyší pochybnost. Ale copak by to bylo možné? Ona ho přece od jiných nerozliší. „A co bys rád, Martine?“

„Co to děláte?“ zeptal se.

„Prořezávám,“ odpověděla stařena. „Prořezávám jabloně. Kdybych je neprořezala, nerodily by tak lahodná jablíčka. Vyplýtvaly by všechnu energii na nové větve a listy. Musí se zkrotit.“ Při slově „zkrotit“ se nůžky doširoka rozevřely a zase zaklaply. „A teď se tě zeptám znovu: co bys rád?“

„Nic,“ bránil se.

„Tak nic?“ řekla. „Já vás kluky znám, i ty vaše mrňavé nenechavé prsty.“ Nečekaná jedovatost v jejím hlase Simona zarazila.

„Já vám nic nedělám,“ řekl.

„Tak jdi pryč.“

Simon se nepohnul.

„Jdi pryč,“ opakovala.

„Proč bych měl někam chodit?“ namítl Simon. „Nic tu neprovádím. Ani nejsem ve vaší zahradě. Já se vás nebojím.“ To bylo ovšem jen holedbání, kterému jeho třesoucí se hlas na věrohodnosti nepřidal.

Stařena se otočila a vykročila k němu. Její oči jako by byly zakryté námrazou stejně jako tráva pod jejíma nohama. Simon zjistil, že pohled těch kalných očí připomínajících skleněnky má v sobě cosi, co nedokáže vydržet. Odstrčil se od zdi a běžel z kopce zpátky do vesnice. Když byl bezpečně z dosahu, nervózně se rozesmál.

5. Ve kterém ročním období se příběh odehrává?

6. Vypište postavy, které se v ukázce objevují, a charakterizujte je.

7. Najděte v textu přirovnání.

8. Najděte v textu popis babky Tallowové. Pokuste se ji nakreslit.

Komentář k ukázce č. 2

I přes varování matky se Simon vydává do domku babky Tallowové. Doufá, že tam najde něco cenného. Podaří se mu tam proklouznout ve chvíli, kdy stařena prostřihává jabloně. V domě ho nakonec upoutá zvláštní dřevěná skříňka, která má na víku vyřezanou celou zahradu včetně babky Tallowové a pěti jabloní. Ve skříňce nalezne peníze a ukradne je. Když prochází zahradou s ukradenými penězi, zničehonic ho oslní prudký jas a Simon omdlí.

Ukázka č. 2:

Když se probral, byl stále ještě na zahradě babky Tallowové. Vypadalo to, že se probral vestoje, a ať už ho předtím připravilo o vědomí cokoli, muselo mu to něco provést se zrakem. Viděl sice, ale jinak než dřív. Zmocnila se ho panika, že se nějak strašlivě zranil. Necítil obličej a nedokázal s ním ani pohnout.

Chtěl utéct, ale když se zkusil pohnout, zjistil, že nemůže. Jako by mu nohy přirostly k zemi. A nejen že nemohl pohnout nohama, nemohl vlastně pohnout ani žádnou jinou částí těla. Mohl se jen dívat přes trávník na místo, kde předtím seděl. Nejasně si uvědomoval, že po jeho levé i pravé ruce trčí větve. Nejspíš je připoutaný k jedné z těch jabloní.

Navíc mu byla zima. Jako by přímo skrz něj pronikal mrazivý větřík. Copak ho ta bláznivá bába svlékla? Co to s ním provedla? Co se to děje? Chtěl se vyprostit, ale nedokázal pohnout ani prstem.

Uvědomoval si, že na jednu z těch blízkých větví usedl pták, ale připadalo mu, jako by přistál na jeho holém předloktí. Bylo až nesnesitelné, jak ostře vnímal škrábání jeho pařátků, když se po větvi posouval dál, jak si poskočil a pelášil ke konci větve. Cítil sevření jeho nohou jakoby na vlastním prstu, uvolňovalo se a zase zesilovalo, jak tam poposedával. Pak se objevila babka Tallowová a pták odletěl.

Teprve v tu chvíli si Simon uvědomil, co se doopravdy stalo, přestože se tomu jeho mysl vzpírala. Nebyl připoutaný k jabloni, on sám byl jabloní.

„No prosím,“ řekla babka Tallowová, jednou rukou rozevírala a zavírala zakřivené čelisti zahradnických nůžek a druhou hmatala po jeho paži-větvi až k prstům-větvičkám. „Řekla bych, že s tebou bude spousta práce. *Spousta práce.*“

Simon vykřikl – byl to dlouhý bolestný výkřik, který slyšeli jen ptáci – a vyplašil hejno pěnkav; ty vzlétly a divoce se třepetaly nad starou ženou, domkem a pěticí sukovitých jabloní.

9. Navrhněte, jak by se mohl příběh jmenovat.

10. Převyprávějte, co se v obou ukázkách stalo.

11. Čím se Simon prohřešil? Proč ho babka Tallowová potrestala? Jaké z toho plyne ponaučení?

12. Co znamená přísloví *Boží mlýny melou pomalu, ale jistě*? Jak se to vztahuje k textu?

13. Pokuste se sami napsat strašidelný příběh.

5.3.2 Metodický materiál k Pracovnímu listu č. 2

Téma:	Příšerné příběhy strýce Montaguea – Chris Priestley
Výchovně-vzdělávací cíle:	Žáci porozumí přečtenému textu, vypracují úkoly v pracovním listu. Žáci sepiší svůj vlastní strašidelný příběh. Žáci si upevní poznatky týkající se E. A. Poea a uměleckého žánru – hororu. Žáci se zamyslí nad tím, že by měli dodržovat určitá pravidla a respektovat majetek druhých lidí.
Metody a formy výuky:	Frontální výuka, samostatná práce, práce s textem, práce ve dvojicích, diskuze
Klíčové kompetence:	Kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, kompetence sociální a personální
Mezipředmětové vztahy:	Občanská výchova
Mezisložkové vztahy:	Komunikační a slohová výchova
Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana
Časová dotace:	Dvě vyučovací hodiny (90 minut)
Prostorová organizace:	Třída
Pomůcky:	Pracovní listy

Metodické pokyny

Učitel žákům představí téma hodiny a společně si přečtou medailonek o autorovi. Ihned si zodpoví otázku č. 1, která se vztahuje k medailonku.

Úkol č. 2 a 3 žáci vypracují samostatně. Poté následuje hromadná kontrola.

Všichni si společně přečtou Komentář k ukázce č. 1 a Ukázku č. 1. Následující úkoly (úkol č. 5, 6 a 7) žáci vypracují ve dvojicích. Odpovědi se hromadně zkontrolují.

Úkol č. 8 mohou žáci vypracovat v hodině, nebo za domácí úkol.

Poté si všichni přečtou Komentář k ukázce č. 2 a Ukázku č. 2.

Úkol č. 9 vypracovává každý žák sám. Všichni pak představí své návrhy a třída může hlasovat o nejzajímavější název příběhu.

Otázky č. 10, 11 a 12 by měli žáci probrat nejprve ve dvojicích. Poté by měli být zodpovězeny formou diskuze.

Úkol č. 13 je nadstavbový. Může být vypracován v rámci hodiny, nebo ho mohou děti vypracovat jako domácí úkol. Své příběhy si poté mohou vzájemně přečíst.

Hodina může být rozložena do dvou vyučovacích hodin. Záleží na tom, jak jsou žáci rychlí. Také lze některé úkoly vynechat a tématu se věnovat pouze jednu „hodinu“.

5.3.3 Řešení Pracovního listu č. 2

Otázka č. 1: Člověk, který kreslí karikatury – zjednodušené, někdy komické obrázky lidí. Často zde mají lidé zvýrazněné některé části těla, nebo je z obrázku patrný povahový rys člověka.

Otázka č. 2: Edgar Allan Poe.

Otázka č. 3: a), d), e)

b) Horor je emotivní příběh. c) Může se odehrávat jak v reálném světě, tak ve světě fantasy.

Otázka č. 5: Na podzim.

Otázka č. 6: Simon Hawkins – zvědavý, znuděný, prolhaný, drzý, neomalený hoch.

Babka Tallowová – nepříjemná, podezíravá, slepá stařena. Vnější charakteristika viz text – Měla na sobě šedivý kabát...

Otázka č. 7: Simon ji pozoroval s podobným fascinovaným zájmem, jako by sledoval včelu nebo mravence spěchající za svými záležitostmi.

Hlas měla hluboký a šeplavý, a přesto ve ztichlé zahradě zazněl jako prásknutí biče.

Její oči jako by byly zakryté námrazou stejně jako tráva pod jejíma nohama.

Otázka č. 8: Kresby žáků.

Otázka č. 9: Individuální odpovědi žáků.

Otázka č. 10: V první ukázce Simon sleduje slepou babku Tallowovou, jak prořezává jabloně. Vesnické děti si myslí, že je čarodějnice. Stařena Simona vycítí a zapřede s ním rozhovor. Chce, aby Simon odešel. Stačí pohled jejích očí a Simon uteče.

Ve druhé ukázce se Simon probírá z bezvědomí. Je vyděšený, je si vědom toho, že je na zahradě stařeny, nemůže se hýbat, špatně vidí a je mu zima. Nakonec s hrůzou zjišťuje, že on sám je jabloní. V tu chvíli dorazí babka Tallowová a začne zastříhávat větve „stromu“.

Otázka č. 11: Simon se vkradl na cizí pozemek, do cizího domu, navíc za účelem ukrást stařeně nějaké cennosti. Kvůli tomu byl potrestán. Z příběhu vyplývá, že bychom měli respektovat majetek ostatních lidí.

Otázka č. 12: Každý bude jednou za své špatné chování potrestán. Simon byl za své činy potrestán okamžitě.

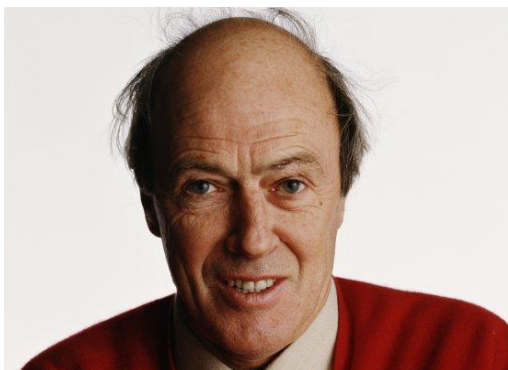
Otázka č. 13: Texty žáků.

5.4 Karlík a továrna na čokoládu – Roald Dahl

5.4.1 Pracovní list č. 3a

Karlík a továrna na čokoládu

Medailonek o autorovi

Obrázek 11: Roald Dahl

Roald Dahl (* 13. září 1916 – 23. listopad 1990) – britský spisovatel. Psal povídky, romány i scénáře. Ve 20. století se stal jedním z nejprodávanějších autorů a dodnes je považovaný za skvělého „vypravěče příběhů“ pro děti a mládež. K nejznámějším dílům kromě „Karlíka“ patří *Matyllda*, *Čarodějnice*, *Obr Dobr* a *Jakub a obří broskev*.

Věděli jste, že...?

V době, kdy byl Roald Dahl na internátní škole, jedna z firem na výrobu čokolády posílala vzorky k otestování. Žáci tedy měli možnost ochutnávat různé čokolády a poté je hodnotit. Dvě firmy spolu tehdy „bojovaly“ o přízeň mezi lidmi. Posílali své zaměstnance jako špiony, aby odhalili výrobní tajemství. Tímto se prý nechal Roald Dahl inspirovat k napsání Karlíka a továrny na čokoládu.

Obrázek 12: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu

1. Roald Dahl byl pojmenovaný podle člověka, který jako první dosáhl jižního pólu. Doplňte jeho jméno.

R_____ A_____

2. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde jsou představeni hlavní hrdinové knihy. Poté představte sami sebe stejným způsobem.

Ukázka č. 1:

TOUTO KNIHOU VÁS BUDE PROVÁZET:

August Gdoule, *hltoun a nenasyta*
Fialka Garderóbová, *přebornice ve žvýkání gumy*
Veruka Saltini, *rozmazlená hrdopýška*
Miky Telekuk, *televizní telátko*
a konečně
Karlík Bucket, *správný kluk*

To jsem já: _____

3. Přečtěte si ukázkou č. 2 a vypracujte plakát o Augustu Gdoulvi. Popište jeho chování a vzhled. Napište, případně namalujte, co je pro něj typické. Text doplňte také kresbou Augusta.

Ukázka č. 2 – 1. část:

Hned na druhý den byl nalezen první Zlatý kupón. Objevil ho chlapec jménem August Gdoule a večerník pana Bucketa přinášel na první stránce jeho velkou fotografii. Byl na ní devítiletý tak děsně tlustý, že vypadal jako nafouknutý mocnou hustilkou. Tělo měl oplácané sádelnatými faldy a z obličeje jako nakynutá koule těsta zírala na svět malá hamižná očička, ne větší než dvě hrozinky. Město, kde August bydlel – stálo v novinách – šílelo nad svým hrdinou radostí. Ze všech oken vlály prapory, školní děti dostaly mimořádné volno a na Augustovu počest byla dokonce uspořádána vojenská přehlídka.

„Já prostě *věděl*, že August najde Zlatý kupón,“ prohlásila jeho maminka novinářům. „Sní každý den *takovou spoustu* čokolád, že by ani nebylo *možné*, aby jeden nenašel. Jídlo je totiž jeho *koníček*, víte? O nic jiného se nezajímá. Ale pořád je to lepší, než kdyby byl chuligán a střílel prakem a tak, že ano? A já vždycky říkám, že by tolik nejedl, kdyby to *nepotřeboval* pro svou výživu. Ostatně jsou to samé *vitamíny*. Strašně se už na návštěvu té báječné továrny těší. Bude to *vzrůšo*. Jsme na

Obrázek 13: Zlatý kupón

našeho Augusta strašně *pyšní*.“

Ukázka č. 2 – 2. část:

August Gdoule, jak se od něho ostatně dalo čekat, se tiše odkradl k řece a teď klečel na břehu, nabíral si plné hrsti teplé rozehřáté čokolády a hltavě ji zunkal. Když se pan Wonka otočil a uviděl, co to August Gdoule tropí, úzkostlivě se rozkřičel: „Ach, ne, ne! Prosím tě, Auguste, prosím tě! Snažně tě prosím, nedělej to! Mé čokolády se lidské ruce nesmějí dotknout!“

„Auguste!“ volala paní Gdoulová. „Neslyšíš, co ti pán říká? Okamžitě běž od té řeky pryč!“

„To je strašná dobrota,“ řekla August, nedbaje maminky ani pana Wonky. „Páni, mít tady tak kýbl, abych se mohl napít pořádně!“

„Auguste!“ křičel pan Wonka, rozčileně poskakoval a šlehal svou hůlkou do vzduchu, „okamžitě přestaň! Umažeš mi čokoládu!“

„Auguste!“ křičela paní Gdoulová.

„Auguste!“ křičel pan Gdoule.

Ale August byl ke všemu hluchý. Naslouchal jen žádostivému hlasu svého nenasytného žaludku. Ležel na zemi jak široký tak dlouhý, hlavu vystrčenou daleko nad řeku, a chlemstal čokoládu jako pes.

„Auguste!“ pištěla paní Gdoulová. „Vždyť tou svou hroznou rýmou nakazíš aspoň milión lidí!“

„Pozor Auguste!“ zařval najednou pan Gdoule. „Nakláníš se moc daleko!“

Pan Gdoule měl pravdu. Vzápětí se ozval výkřik, potom žblunknutí, a August Gdoule byl v řece. A v příštím okamžiku zmizel pod hnědou hladinou.

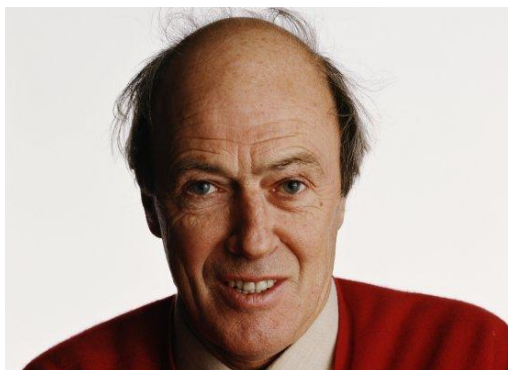
4. Zamyslete se nad Augustovým chováním. Proč se takto chová? Je to pouze jeho chyba? Navrhněte, jak by měl změnit své chování.

5. Popřemýšlejte o svém chování k rodičům, kamarádům, sourozencům, učitelům atd. Myslíte, že byste na sobě měli něco změnit?

5.4.2 Pracovní list č. 3b

Karlík a továrna na čokoládu

Medailonek o autorovi

Roald Dahl (* 13. září 1916 – 23. listopad 1990) – britský spisovatel. Psal povídky, romány i scénáře. Ve 20. století se stal jedním z nejprodávanějších autorů a dodnes je považovaný za skvělého „vypravěče příběhů“ pro děti a mládež. K nejznámějším dílům kromě „Karlíka“ patří *Matyllda*, *Čarodějnice*, *Obr Dobr* a *Jakub a obří broskev*.

Obrázek 14: Roald Dahl

Věděli jste, že...?

V době, kdy byl Roald Dahl na internátní škole, jedna z firem na výrobu čokolády posílala vzorky k otestování. Žáci tedy měli možnost ochutnávat různé čokolády a poté je hodnotit. Dvě firmy spolu tehdy „bojovaly“ o přízeň mezi lidmi. Posílali své zaměstnance jako špiony, aby odhalili výrobní tajemství. Tímto se prý nechal Roald Dahl inspirovat k napsání Karlíka a továrny na čokoládu.

Obrázek 15: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu

1. Roald Dahl byl pojmenovaný podle člověka, který jako první dosáhl jižního pólu. Doplňte jeho jméno.

R _ _ _ _ _ A _ _ _ _ _

2. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde jsou představeni hlavní hrdinové knihy. Poté představte sami sebe stejným způsobem.

Ukázka č. 1:

TOUTO KNIHOU VÁS BUDE PROVÁZET:

August Gdoule, *hltoun a nenasyta*
Fialka Garderóbová, *přebornice ve žvýkání gumy*
Veruka Saltini, *rozmazlená hrdopýška*
Miky Telekuk, *televizní telátko*
a konečně
Karlík Bucket, *správný kluk*

To jsem já: _____

3. Přečtěte si ukázku č. 2 a vypracujte plakát o Fialce Garderóbové. Popište její chování a vzhled. Napište, případně namalujte, co je pro ni typické. Text doplňte také kresbou Fialky.

Ukázka č. 2 – 1. část:

„Normálně jsem zatížená na žvejdy,“ ječela na celé kolo, „ale když jsem se dozvěděla o kupónech pana Wonky, nechala jsem žvejdu žvejdou a vrhla jsem se na čokolády. Co kdyby se na mě usmálo štěstí, řekla jsem si. Ale teď jsem se zase vrátila ke žvejdám. Já žvejdy prostě zbožňuju. Nevydržela bych to bez nich. Prožvejkám celý den, snad jen krom těch pár minut, kdy sedím u jídla, to si pak vyndám žvejdu z pusy a přilepím si ji za ucho, abych ji měla po ruce. Nemít jenom na moment v puse aspoň ždíbec gumy, necítla bych se prostě ve své kůži, na mou duši. Maminka říká, že se pro slečnu nehodí, aby od rána do večera žvejkala gumu, že je to ošklivé, když pořád melu čelistma, ale já s ní nesouhlasím. Ostatně ona mě nemá co kritizovat, když to chcete vědět. Jí se čelisti taky za celý den nezastaví, jak na mě pořád jenom křičí a ječí.“

„Tak už dost, Fialko,“ ozvala se z protějšího kouta pokoje paní Garderóbová. Stála tam na klavíru, aby ji dav neušlapal.

„Uklidni se, matko, tolik jsem zas neřekla,“ houkla na ni slečna Garderóbová. „A teď vám povím něco opravdu senzačního. Tenhle kousek žvejdy, co

Obrázek 16: Zlatý kupón

mám zrovna v puse, žvejkám už víc jak tři měsíce v jednom kuse. Znamená to určitě světový rekord. Překonala jsem tím výkon mé nejlepší přítelkyně, slečny Kornélie Princmetálové. To byste koukali, jak se vztekala. Teď je tahle žvejda mým největším pokladem. V noci si ji lepím na sloupek u postele a ráno je stejně dobrá, jako byla večer - snad jen ze začátku trochu tvrdá, ale když párkrát pořádně žvejknu, za chvíli je zas vláčná.

Ukázka č. 2 – 2. část:

„Jak to myslíte, že je v té žvejdě rajská polívka, hovězí pečeně a borůvkový koláč?“ zeptala se nedůvěřivě Fialka Garderóbová.

„Kdybys ji začala žvýkat,“ řekl pan Wonka, „měla bys k obědu tyto tři chody. Je to čirá fantaze! Vyloženě *cítíte*, jak vám jídlo klouže hrdlem do žaludku. Vychutnáváte každé sousto! A najíte se do sytosti. Podle norem správné výživy! Je to prostě senzace!“

(...)

„Já tu žvejdu chci!“ řekla umíněně Fialka. „To přece není žádná hloupost.“

„Já bych ti to neradil,“ řekl tiše pan Wonka. „Víš, není to pořád to pravé. Má ještě nějaké ty háčky...“

„Ále, to jsou jenom pindy!“ odsekla Fialka a znenadání, dřív, než ji pan Wonka mohl zadržet, vymrštila baculatou ruku a vytáhla plátek žvýkačky ze zásuvky a strčila si ho do pusy. A v příštích chvílích ji už přemílala ve svých vytrénovaných čelistech jako mezi dvěma žernovy.

(...)

Pro Fialku však nebylo záchrany. Její tělo natékalo a měnilo se takovou rychlostí, že již za necelou minutu vypadalo jako ohromný modrofialový balón – vlastně jako obrovská borůvka – a z Fialky Garderóbové zbývaly pouze tenounké nožičky a ručičky, směšně trčící do stran, a malinká hlavička nahoře.

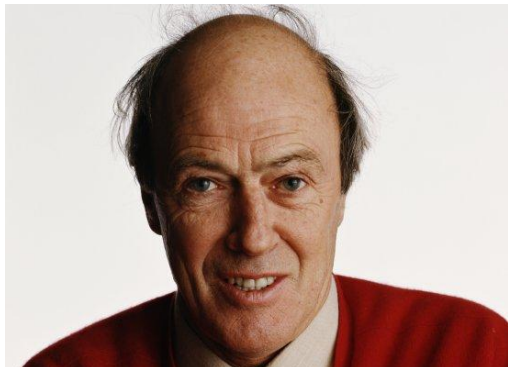
4. Zamyslete se nad chováním Fialky. Proč se takto chová? Je to pouze její chyba? Navrhněte, jak by měla změnit své chování.

5. Popřemýšlejte o svém chování k rodičům, kamarádům, sourozencům, učitelům atd. Myslíte, že byste na sobě měli něco změnit?

5.4.3 Pracovní list č. 3c

Karlík a továrna na čokoládu

Medailonek o autorovi

Obrázek 17: Roald Dahl

Roald Dahl (* 13. září 1916 – 23. listopad 1990) – britský spisovatel. Psal povídky, romány i scénáře. Ve 20. století se stal jedním z nejprodávanějších autorů a dodnes je považovaný za skvělého „vypravěče příběhů“ pro děti a mládež. K nejznámějším dílům kromě „Karlíka“ patří *Matyllda*, *Čarodějnice*, *Obr Dobr* a *Jakub a obří broskev*.

Věděli jste, že...?

V době, kdy byl Roald Dahl na internátní škole, jedna z firem na výrobu čokolády posílala vzorky k otestování. Žáci tedy měli možnost ochutnávat různé čokolády a poté je hodnotit. Dvě firmy spolu tehdy „bojovaly“ o přízeň mezi lidmi. Posílali své zaměstnance jako špióny, aby odhalili výrobní tajemství. Tímto se prý nechal Roald Dahl inspirovat k napsání Karlíka a továrny na čokoládu.

Obrázek 18: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu

1. Roald Dahl byl pojmenovaný podle člověka, který jako první dosáhl jižního pólu. Doplňte jeho jméno.

R _ _ _ _ A _ _ _ _ _

2. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde jsou představeni hlavní hrdinové knihy. Poté představte sami sebe stejným způsobem.

Ukázka č. 1:

TOUTO KNIHOU VÁS BUDE PROVÁZET:

August Gdoule, *hltoun a nenasyta*
Fialka Garderóbová, *přebornice ve žvýkání gumy*
Veruka Saltini, *rozmazlená hrdopýška*
Miky Telekuk, *televizní telátko*
a konečně
Karlík Bucket, *správný kluk*

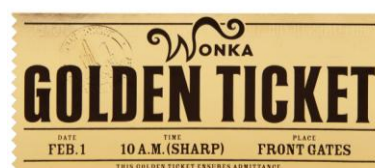
To jsem já: _____

3. Přečtěte si ukázku č. 2 a vypracujte plakát o Veruce Saltini. Popište její chování. Napište, případně namalujte, co je pro ni typické. Text doplňte také kresbou Veruky.

Ukázka č. 2 – 1. část:

Veručin otec, pan Saltini, horlivě a do nejmenších podrobností vysvětloval novinářům, jak byl kupón nalezen. „Víte, mládenci,“ vyprávěl, „když mi moje maličká řekla, že jeden z těch kupónů musí mít, projedil jsem celé město a skoupil všechny Wonkovy čokolády, na které jsem přišel. Nakoupil jsem jich tisíce! Státisíce! Potom jsem pro ně poslal nákladní auta a nechal je odvézt do mé továrny. Mám totiž továrnu na slané buráky, víte, a než se buráky upraží a prosolí, musí se nejdřív oloupat, a jenom na tuhle práci zaměstnávám přes sto ženských. Celý den jen sedí a loupají a loupají burské oříšky. „Tak, děvčata,“ povídám jim, „teď necháte buráky burákama a místo toho budete loupat obaly z těchhle bláznivých čokolád.“ A ženské loupaly. Loupaly tak pilně, že se dělníci, kteří obaly z čokolád odklízeli, nezastavili od rána do noci.

Ale tři dny utekly a pořád jsme neměli štěstí. Ach, to vám bylo hrozné. Veruka byla den ze dne ztrápenější, a když jsem se vracel domů, křičela na mě hned ve dveřích: „Kde je můj Zlatý kupón? Já chci můj Zlatý kupón!“ A válela se hodiny po podlaze, vřískala a kopala nohama, to si

Obrázek 19: Zlatý kupón

nepřejte zažít. Rvalo mi srdce, když jsem svou maličkou viděl takhle nešťastnou, a tak jsem se slavnostně zavázal, že v pátrání neustanu, dokud jí nebudu moci dát, po čem touží. A pak náhle... navečer čtvrtého dne jedna z mých dělnic zaječela: „Mám ho! Našla jsem Zlatý kupón!“ A já jsem k ní skočil a povídám: „Sem s ním, ženská!“ a popadl jsem ho a uháněl domů ke své zlaté Veruce, která je teď samý smích. A v rodině opět zavládla pohoda.“

Ukázka č. 2 – 2. část:

„Mamí!“ vykřikla pojednou Veruka Saltini, „rozhodla jsem se, že chci veverku! Dej mi jednu z těchhle veverek!“

„Nemluv hlouposti, zlatíčko,“ řekla paní Saltini. „Tyhle přece patří panu Wonkovi.“

„To je mi šumafuk!“ křičela Veruka. „Já jednu chci! Mám doma jenom dva psy, čtyři kočky, šest králíků, dvě andulky, tři kanáry, zeleného papouška, želvu, akvárium s rybičkami, klec bílých myšek a jednoho pitomého opelichaného křečka. Já chci *veverku*.“

(...)

„Nejsou na prodej,“ odpověděl pan Wonka. „Nemůže mít ani jedinou.“

„To se říká kdoví jestli!“ zaječela Veruka. „Když mi ji nedáte, vezmu si ji sama!“

(...)

Veruka se zastavila a rozhlížela se po veverkách. Konečně utkvěl její pohled na hezké veverce, sedící hned zkraje. Veverka držela v prackách ořech.

„Prima,“ řekla Veruka. „Tebe si vezmu!“

Vztáhla k ní ruce... když vtom... sotvaže jen zdvihla ruce od těla, v sále zavířilo, jako by jím projel hnědý kulový blesk, a než se kdo nadál, všechny veverky, co jich sedělo kolem stolu, proletěly vzduchem a snesly se na Veruku.

(...)

A ta poslední – nejspíš jejich velitelka – vyšplhala Veruce na rameno a začala té hloupé holce proklepávat prackou hlavu.

„Zachraňte ji!“ vřeštěla paní Saltini. „Veruko! Vrať se! Co to tam s ní tropíš?“

Zkoušejí, jestli není zkažená,“ řekl pan Wonka. „Koukejte se.“

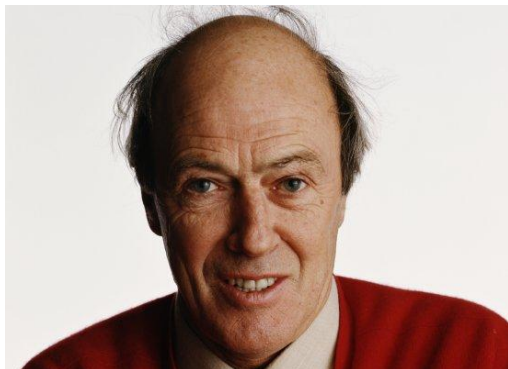
4. Zamyslete se nad chováním Veruky. Proč se takto chová? Je to pouze její chyba? Navrhněte, jak by měla změnit své chování.

5. Popřemýšlejte o svém chování k rodičům, kamarádům, sourozencům, učitelům atd. Myslíte, že byste na sobě měli něco změnit?

5.4.4 Pracovní list č. 3d

Karlík a továrna na čokoládu

Medailonek o autorovi

Obrázek 20: Roald Dahl

Roald Dahl (* 13. září 1916 – 23. listopad 1990) – britský spisovatel. Psal povídky, romány i scénáře. Ve 20. století se stal jedním z nejprodávanějších autorů a dodnes je považovaný za skvělého „vypravěče příběhů“ pro děti a mládež. K nejznámějším dílům kromě „Karlíka“ patří *Matyllda*, *Čarodějnice*, *Obr Dobr* a *Jakub a obří broskev*.

Věděli jste, že...?

V době, kdy byl Roald Dahl na internátní škole, jedna z firem na výrobu čokolády posílala vzorky k otestování. Žáci tedy měli možnost ochutnávat různé čokolády a poté je hodnotit. Dvě firmy spolu tehdy „bojovaly“ o přízeň mezi lidmi. Posílali své zaměstnance jako špiony, aby odhalili výrobní tajemství. Tímto se prý nechal Roald Dahl inspirovat k napsání Karlíka a továrny na čokoládu.

Obrázek 21: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu

1. Roald Dahl byl pojmenovaný podle člověka, který jako první dosáhl jižního pólu. Doplňte jeho jméno.

R _____ A _____

2. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde jsou představeni hlavní hrdinové knihy. Poté představte sami sebe stejným způsobem.

Ukázka č. 1:

TOUTO KNIHOU VÁS BUDE PROVÁZET:

August Gdoule, *hltoun a nenasyta*
Fialka Garderóbová, *přebornice ve žvýkání gumy*
Veruka Saltini, *rozmazlená hrdopýška*
Miky Telekuk, *televizní telátko*
a konečně
Karlík Bucket, *správný kluk*

To jsem já: _____

3. Přečtěte si ukázku č. 2 a vypracujte plakát o Mikym Telekukovi. Popište jeho chování. Napište, případně namalujte, co je pro něj typické. Text doplňte také kresbou Mikyho.

Ukázka č. 2 – 1. část:

„V bytě Telekukových,“ pokračoval pan Bucket ve čtení, „se našemu reportérovi naskytl týž obrázek jako v ostatních případech. Všude se to hemžilo vzrušenými návštěvníky, ale malému Mikymu, milovanému dítěti Štěstěny, byl ten shon a tartas očividně na obtíž. „Copak nevidíte, že se koukám na televizi, vy ťulpasové?“ obořil se rozzlobeně na novináře. „Byl bych vám vděčný, kdybyste byli chvíli zticha!“

Devítiletý hrdina seděl před obrovskou televizí a očima přilepenýma na obrazovku napjatě sledoval film, v němž se právě odehrávala divoká přestřelka dvou lupičských band vyzbrojených samopaly. Miky Telekuk sám byl ozbrojen nejméně osmnácti dětskými pistolkami, které se mu houpaly na několika opascích kolem těla, a co chvíli vyskočil z křesla a vypálil z té či oné zbraně krátkou dávku do vzduchu.

„Tiše!“ okřikoval každého, kdo se mu pokusil položit otázku. „Řekl jsem vám už, abyste nevyrušovali! Tenhle seriál je totiž ohromný nervák. Nervák nerávků! Koukám na něj každý den.

Obrázek 22: Zlatý kupón

Koukám se den co den na všechny programy – i na ty hlouposti, kde se vůbec nestřílí. Ale nejradši mám filmy o lupičích. Lupiči, to je moje! A zvlášť když do sebe začnou pumpovat olovo, nebo když kolem sebe krouží s kudlama, anebo když si dávají do zubů těmi svými boxery! Páni, kdybych tak mohl být jedním z nich! Tomu říkám život! To je správný vzrůšo!“

Ukázka č. 2 – 2. část:

Mikyho Telekuka vzrušilo zteleviznění tabulky čokolády snad ještě víc než dědečka Pepu. „Ale, pane Wonko,“ vykřikl, „můžete takhle posílat vzduchem i jiné věci? Třeba rohlík s máslem? Nebo kornflejky?“

„Ty moje tetičko skákavá!“ zděsil se pan Wonka. „O takových odpornostech přede mnou nemluv. Víš ty vůbec, z čeho se takové kornflejky dělají? Z tlučených kroucených hoblin, které vypadávají z ořezávátek na tužky.“

„Ale kdybyste chtěl, mohl byste je poslat televizí jako tu čokoládu?“ vyptával se Miky Telekuk.

„Samosebou že bych mohl.“

„A co lidi?“ ptal se Miky Telekuk. „Mohli byste takhle přenést z jednoho místa na druhé skutečného živého člověka?“

„Člověka?“ vykřikl pan Wonka. „Přeskočilo ti?“

„Šlo by to?“

„Propánapavijána, dítě, to opravdu nevím... Ale počítám, že by to šlo... ano, jsem přesvědčen, že by to bylo možné... samosebou... ale nikdy bych to neriskoval... mohlo by to dopadnout moc špatně...“

Miky Telekuk už ale neposlouchal a utíkal pryč. Jakmile od pana Wonky uslyšel: „Ano, jsem přesvědčen, že by to bylo možné... samoskou,“ obrátil se a rozběhl se, co mu nohy stačily, ke druhému konci sálu, kde stála kamera. „Dávejte pozor!“ křičel v běhu. „Stanu se prvním ztelevizněným člověkem na světě!“

(...)

Oslnivě se zablesklo.

Potom se rozhostilo ticho.

Potom paní Telekuková vyrazila kupředu... ale vzápětí strnula uprostřed sálu... a stála tam a stála... a třeštila oči na místo, kde ještě před vteřinou stál její syn... a pak se její velká rudá ústa rozevřela a roječela: „Je pryč! Je pryč!“

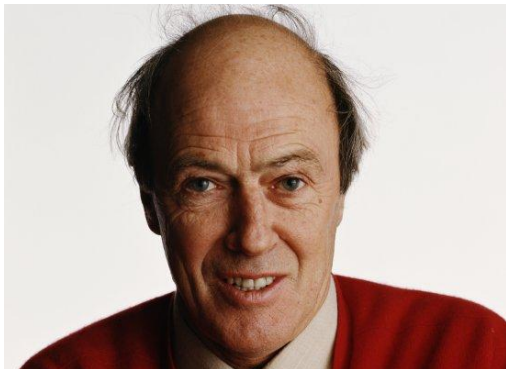
4. Zamyslete se nad chováním Mikyho. Proč se takto chová? Je to pouze jeho chyba? Navrhněte, jak by měl změnit své chování.

5. Popřemýšlejte o svém chování k rodičům, kamarádům, sourozencům, učitelům atd. Myslíte, že byste na sobě měli něco změnit?

5.4.5 Pracovní list č. 3e

Karlík a továrna na čokoládu

Medailonek o autorovi

Obrázek 23: Roald Dahl

Roald Dahl (* 13. září 1916 – 23. listopad 1990) – britský spisovatel. Psal povídky, romány i scénáře. Ve 20. století se stal jedním z nejprodávanějších autorů a dodnes je považovaný za skvělého „vypravěče příběhů“ pro děti a mládež. K nejznámějším dílům kromě „Karlíka“ patří *Matyllda*, *Čarodějnice*, *Obr Dobr* a *Jakub a obří broskev*.

Věděli jste, že...?

V době, kdy byl Roald Dahl na internátní škole, jedna z firem na výrobu čokolády posílala vzorky k otestování. Žáci tedy měli možnost ochutnávat různé čokolády a poté je hodnotit. Dvě firmy spolu tehdy „bojovaly“ o přízeň mezi lidmi. Posílali své zaměstnance jako špióny, aby odhalili výrobní tajemství. Tímto se prý nechal Roald Dahl inspirovat k napsání Karlíka a továrny na čokoládu.

Obrázek 24: Obal knihy Karlík a továrna na čokoládu

1. Roald Dahl byl pojmenovaný podle člověka, který jako první dosáhl jižního pólu. Doplňte jeho jméno.

R _ _ _ _ A _ _ _ _ _

2. Přečtěte si ukázkou č. 1, kde jsou představeni hlavní hrdinové knihy. Poté představte sami sebe stejným způsobem.

Ukázka č. 1:

TOUTO KNIHOU VÁS BUDE PROVÁZET:

August Gdoule, *hltoun a nenasyta*
Fialka Garderóbová, *přebornice ve žvýkání gumy*
Veruka Saltini, *rozmazlená hrdopýška*
Miky Telekuk, *televizní telátko*
a konečně
Karlík Bucket, *správný kluk*

To jsem já: _____

3. Přečtěte si ukázkou č. 2 a vypracujte plakát o Karlíku Bucketovi. Popište jeho chování, vlastnosti a rodinu. Text doplňte také kresbou Karlíka.

Ukázka č. 2 – 1. část

Karlík mohl čokoládu ochutnat jen jednou do roka, na své narozeniny. A když tento slavný čas nadešel, dostal pokaždé jednu malou plněnou čokoládu, na kterou střídala dlouhé měsíce celá rodina a kterou mohl sníst docela sám. Ale nemyslete si, že ji hned snědl. Ani nápad! Když nastalo to báječné narozeninové ráno a Karlík dostal svoji čokoládu, uložil ji opatrně do malé dřevěné krabičky – jako by to byl zlatý poklad – a několik příštích dní se na ni chodil jenom dívat, ale jinak se jí ani nedotkl. Teprve když už to nemohl déle vydržet, odloupl z jednoho růžku papírový obal a uždíbl z čokolády malinký kousíček – jenom tolik, aby se mu sladká chuť čokolády lehounce rozlila po jazyku. Další den uždíbl z čokolády malilinký kousíček a stejně tak i v následujících dnech. A takhle Karlík dokázal, že mu desetimentová táflička narozeninové čokolády vydržela déle než měsíc.

(...)

Každý večer, sotvaže dojedl svůj talíř vodnaté zelňačky, chodíval Karlík do pokoje svých dědeček a babiček, aby si s nimi ještě chvíli popovídal, a pak jim popřál dobrou noc.

Všem čtyřem starouškům bylo už přes devadesát let. Byli scvrklí jako sušené švestky a vychrtlí jako kostlivci a celý den, dokud za nimi nepřišel Karlík, proleželi schouleni v jedné posteli, dva a dva na každém konci. Na hlavách měli noční čepce, aby nenastydli, a protože neměli co na práci, většinu času prodřímali. Jakmile však uslyšeli zaskřípění otevíraných dveří a Karlíkův hlas, kterak říká: „Dobrý večer, dědečku Pepo a babičko Pepičko. Dobrý večer, dědečku Jiří a babičko Jiřinko,“ všichni čtyři se rázem posadili a jejich staré vrásčité obličej se rozzářily radostí. A mohli si začít povídat. Karlík byl jejich láskou, jediným potěšením jejich života a na jeho večerní návštěvy se těšili celý den. Často přišla i Karlíkova maminka a tatínek, postáli u dveří a společně naslouchali vyprávění čtyř staroušek. A tak každý večer, snad na celou půlhodinku, vstupovalo do tohoto pokoje štěstí a rodina dočista zapomínala na svůj hlad a bídu.

Ukázka č. 2 – 2. část

„A kam se podíváme teď?“ zeptal se pan Wonka, když se otočil a rozběhl se k výtahu. „No tak! Honem! Musíme se pospíšit! Kolik dětí nám ještě zbývá?“ Karlík pohlédl vzhůru na dědečka Pepu a dědeček Pepa zase dolů na Karlíka. „Ale... pane Wonko,“ zavolal za ním dědeček Pepa, „už je tu... už je tu jen náš Karlík.“

Pan Wonka se prudce otočil a zadíval se na Karlíka.

Nastalo ticho. Karlík stál jako přikovaný a pevně svíral dědečkovu ruku.

„Ty že jsi dočista poslední, kdo nám tu zbyl?“ stavěl se překvapeným pan Wonka.

„Ano, já,“ zašeptal Karlík. „Já jsem poslední.“

A pan Wonka zničehonic vybuchl radostí. „Ale *milý chlapče*,“ jásal, „*to znamená, že jsi vyhrál!*“

(...)

„Poslyšte,“ řekl pan Wonka, „jsem starý člověk. Jsem daleko starší, než byste řekli. A věčně tady nebudu. Sám žádné děti nemám, vůbec žádnou rodinu. Kdo bude továrnu řídit, až zestárnu ještě víc a sám na to stačit nebudu? Někdo se o ni musí postarat – už kvůli Umpa-Lumpům.“

Obrázek 25: Zlatý kupón

Jistěže by se našla spousta chytráků, kteří by dali jánevímco, kdyby mohli továrna převzít po mně, ale o takovýchle lidi já nestojím. Nestojím o nikoho dospělého. Dospělý člověk by mě neposlouchal; nechtěl by se nic učit. Všechno by chtěl dělat po svém. Proto potřebuji dítě. Potřebuji hodné a citlivé dítě, takové, kterému mohu svěřit všechna vzácná tajemství výroby cukrovinek – dokud jsem ještě naživu.“

4. Zamyslete se nad Karlíkovým chováním. Myslíte si, že by měl své chování změnit?

5. Popřemýšlejte o svém chování k rodičům, kamarádům, sourozencům, učitelům atd. Myslíte, že byste na sobě měli něco změnit?

5.4.6 Metodický materiál k Pracovním listům č. 3a–3e

Téma:	Karlík a továrna na čokoládu – Roald Dahl
Výchovně-vzdělávací cíle:	Žáci porozumí přečtenému textu, vypracují úkoly v pracovním listu. Žáci vytvoří plakát o literárním hrdinovi a odprezentují ho. Žáci porovnají charaktery jednotlivých hrdinů a zamyslí se i nad svým chováním. Žáci objektivně porovnají výstupy svých spolužáků, ohodnotí nejenom jejich, ale i svou práci.
Metody a formy výuky:	Frontální výuka, samostatná práce, práce s textem, skupinová práce, grafické a výtvarné činnosti, projekce (video), diskuze
Klíčové kompetence:	Kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, kompetence sociální a personální, kompetence občanské
Mezipředmětové vztahy:	Výtvarná výchova, občanská výchova
Mezisložkové vztahy:	Komunikační a slohová výchova
Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova
Časová dotace:	Dvě vyučovací hodiny (90 minut)
Prostorová organizace:	Třída
Pomůcky:	Pracovní listy, papíry/čtvrtky formátu A4, ukázka z filmu Karlík a továrna na čokoládu (Charlie and the Chocolate Factory, 2005, 115 minut, režie – Tim Burton)

Metodické pokyny

Učitel žákům pustí ukázku z filmu Karlík a továrna na čokoládu (cca 00:04:55–00:11:20). Jde o začátek filmu, kde se Karlík dozvídá zajímavosti o W. Wonkovi a jeho továrně na čokoládu. Poté by měli žáci přijít na to, o který film se jedná. Učitel se může zeptat žáků, zda vědí, podle které knihy byl film natočen, a zda

znají autora titulu. Nevědí-li, sám jim sdělí informace. Někdo z žáků by mohl zhruba nastínit děj knihy. (Chudý chlapec Karlík a další čtyři děti se mohou díky Zlatému kupónu zúčastnit prohlídky ve Wonkově továrně na čokoládu. Zažívají zde neuvěřitelná dobrodružství. Každé z dětí (kromě Karlíka) zde projeví svou nepěknou povahu a je potrestáno. Karlík se stává příštím majitelem továrny.)

Po rozdání pracovních listů si žáci hromadně přečtou medailonek o R. Dahlovi a také zajímavost z jeho života.

Úkol č. 1 a 2 vypracují žáci samostatně, poté následuje společná kontrola. U úkolu č. 2 lze požádat žáky, aby svými slovy řekli, jací hrdinové knihy vlastně jsou. Poté sami sebe představí podle vzoru.

Úkol č. 3 řeší žáci ve skupině. Učitel si před začátkem hodiny rozmyslí, jak rozdělí děti do skupin a podle toho jim rozdá pracovní listy. Pro tuto aktivitu je vytvořeno pět verzí pracovního listu, které se liší Ukázkou č. 2. Každý list obsahuje text vztahující se k jednomu z dětských hrdinů knihy. První část ukázky líčí chování dětí před vstupem do továrny, druhá část ukázky jejich chování při exkurzi v čokoládovně. Každá skupina by měla vytvořit plakátek, pomocí kterého představí literárního hrdinu třídy. Žáci by měli popsat chování dětí, jejich vzhled, i to, čím se prohřešili v továrně.

K této činnosti by měli dostat papír či čtvrtku formátu A4. V případě, že děti nestihnou plakáty vytvořit, mohou je dokončit na začátku příští hodiny. Poté by měla následovat prezentace jejich prací před zbytkem třídy. Bylo by vhodnější, kdyby byli nejprve představeni záporní hrdinové knihy (August, Fialka, Veruka a Miky) a poté jediný kladný hrdina – Karlík.

Žáci by měli být vedeni nejenom k hodnocení ostatních, ale i k sebehodnocení, což by si mohli vyzkoušet v této fázi hodiny. Učitel by měl žáky upozornit, aby si dělali poznámky během vystoupení spolužáků, případně může stanovit určitá kritéria, která budou žáci hodnotit (informační hodnota, gramatická správnost, grafické ztvárnění, kvalita projevu...apod.). Po odprezentování všech plakátů by se děti vzájemně hodnotily. Každý by měl ohodnotit i svou práci, popřípadě navrhnout, co by se dalo vylepšit atd.

S touto knihou by se dalo v hodině pracovat dál. Učitel by si mohl připravit další ukázky, kde by se děti dozvěděly, jak to se všemi hrdiny dopadlo. Také by žáci mohli dostat za domácí úkol přečíst si vybrané pasáže z knihy sami. V další hodině by si mohli příběhy vzájemně převyprávět.

Otázky č. 4 a 5 by mohly být zodpovězeny formou diskuze. Žáci by porovnávali charaktery jednotlivých postav a diskutovali i o svém chování.

5.4.7 Řešení Pracovních listů č. 3a–3e

Otázka č. 1: Roald Amundsen.

Otázka č. 2: Individuální odpovědi žáků.

Otázka č. 3: Výtvary žáků.

Návrhy odpovědí: a) August Gdoule – tlustý, nenasytý, drzý, nevychovaný kluk. Je pro něj typické, že chce stále něco jíst. V továrně se chová nevhodně, protože i přes zákazy ostatních pije z čokoládové řeky, do které nakonec spadne.

b) Fialka Garderóbová – upovídaná, prostořeká, neposlušná a umíněná dívka. Typické je pro ni to, že stále žvýká žvýkačku. V čokoládovně bez dovolení začne žvýkat kouzelnou žvýkačku, která způsobí, že vypadá jako borůvka.

c) Veruka Saltini – neomalená, protivná, umíněná a chamtivá dívka. Je pro ni typické, že je zvyklá dostat, na co si vzpomene. Nic jí není dobré a chce stále víc. Ve Wonkově továrně si usmyslí, že chce veverka. Nakonec veverka testují, jestli není „zkažená“.

d) Miky Telekuk – závislý na televizních pořadech. Drzý vůči reportérům. Chlubí se tím, že rád sleduje filmy, které jsou plné násilí. Typické je pro něj to, že ho zajímá jenom televize. V továrně se i přes varování pana Wonky nechá „zteleviznět“.

e) Karlík Bucket – milý, přátelský, vchovaný, hodný, skromný, trpělivý hoch. Žije v malém domku nejenom s maminkou a s tatínkem, ale i s prarodiči (babička Pepička, dědeček Pepa, babička Jiřinka, dědeček Jiří). Jako jediný z dětí se při prohlídce čokoládovny chová slušně a ničím se neprohřeší. Stává se tedy budoucím vlastníkem továrny.

Otázka č. 4–5: Individuální odpovědi žáků.

5.5 Tajemný hrad – Enid Blyton

5.5.1 Pracovní list č. 4

Tajemný hrad

Medailonek o autorovi

Obrázek 26: Enid Blyton

Enid Blyton (* 11. srpna 1897 – 28. listopadu 1968) – britská autorka knih pro děti a mládež. Její díla jsou dodnes velmi populární. Byla přeložena do více jak devadesáti jazyků a prodalo se jich více než šest set miliónů. Enid Blyton se proslavila několika sériemi s dětskými hrdiny, např. *Správná pětka*, *Tajná sedma*, *Tajemství* a *Tajemná místa*, jejichž součástí je i kniha *Tajemný hrad*.

1. Ve kterém století žila Enid Blyton?

Komentář k ukázce

Čtyři kamarádi tráví společně letní prázdniny na venkově. Kousek od domu, kde bydlí, se nachází tajemná zřícenina hradu opředená mnohými pověstmi. Děti se rozhodnou hrad prozkoumat a zapletou se do nebezpečí. Zůstanou uvězněné v podzemním pokoji a kolem se pohybují cizí, zřejmě nebezpeční muži.

Obrázek 27: Obal knihy Tajemný hrad

2. Přečtěte si ukázkou z knihy a vypracujte otázky č. 3–7.

Ukázka:

Tři děti sledovaly, jak velký kámen jakou kouzlem vklouzl na své místo. Byl to zvláštní pohled. Ale Filip se najednou začal bát.

„Dino! Ukaž mi tu páčku. Jdi dál. Doufám, že se kámen zase odsune.“

Chlapec stiskl páčku, ale nic se nedělo. Snažil se s ní pohnout jinak. Škubal s ní, ale marně.

„Zavřela díru v zemi, ale už ji neotevře,“ řekl. Hledal jinou páčku nebo zkrátka něco, co by znovu otevřelo otvor a umožnilo jim odejít. Ale nic neviděl.

„Musí tady něco být,“ řekl, „protože jinak by se ten člověk, co se tu skrývá, nemohl dostat v noci ven. Musí tady něco být!“

Dívky se bály. Nelíbilo se jim, že jsou zavřené v podzemním pokoji. Luce se zdálo, že se všechna ta brnění na ni dívají a těší je, že se bojí. Vůbec se jí nelíbila.

„Filipe, Jack se brzy vrátí,“ řekla Dina, „a uvidí, že díra je zavřená, a znovu nás otevře. Nemusíme se bát.“

„Doufám, že to udělá,“ řekl Filip s úlevou. „Ty jsi ale idiot, Dino, že saháš na věci, o kterých nevíš, na co jsou.“

„Udělal bys to taky,“ bránila se Dina.

„No jo,“ řekl Filip. Začal si prohlížet tu podivnou místnost. Zajímala ho brnění. Chtěl si jedno vyzkoušet. Jenom z legrace.

Najednou dostal nápad. „Napálím Jacka,“ řekl. „Vlezu si do jednoho brnění a schovám se tam. Až Jack otevře díru a sejde dolů, neříkejte mu, kde jsem. A já najednou slezu z podstavce, budu strašně chrastit a vystraším ho.“

(...)

Dívky prozkoumávaly pokoj. Prohlížely si výjevy na goblénech. Sedly si do obrovských křesel. Osahávaly staré zbraně, které byly všude kolem.

„Co ten Jack dělá?“ zeptala se Lucka a začala se bát. „Už je pryč celou věčnost. Dino, snad se ty chlapi nevrátili a nezajali ho?“

„To si nemyslím,“ řekla Dina a taky se začala bát. „Nedovedu si představit, co dělá. Koneckonců jenom šel zavolat Kiki a pak měl přijít za námi.“

(...)

„Nechápu, co Jack dělá,“ řekla Dina. „Už aby přišel.“

Jack opravdu dlouho nepřicházel, ale nemohl si pomoci. Odešel hledat Kiki, která uletěla do zařízeného pokoje, ve kterém byli včera v noci, a najednou z okna uviděl tři muže v rohu nádvoří.

Ježíši, pomyslel si chlapec, Filip se mýlil. Muži, které viděli, nebyli ti z hradu. Museli to být dělníci ze statku, kteří hledali zatoulané ovce. Doufám, že nepůjdou do tajné místnosti.

Chlapec se vrátil do haly a došel na místo, kde by měl být vstup pod zem. Ale byl pryč. Překvapilo ho to. Netušil, že Dina našla páčku pod zemí, stiskla ji a zavřela vchod.

Premýšlel, co má dělat. Měl by otevřít otvor a podívat se, jestli jsou ostatní ještě dole? A co kdyby ti muži přišli právě v tu chvíli? Slyšel jejich hlasy docela jasně.

Jack se vrátil do zařízeného pokoje a omylem narazil do křesla, ze kterého se zvedl oblak prachu. Běžel k širokému oknu a schoval se za dlouhým závěsem. Neodvážil se ho dotknout, protože si byl jistý, že by se rozpadl na kusy.

(...)

Musíme odtud co nejdřív zmizet, pomyslel si. Jinak se dostanem do pěkných potíží. Kdybych aspoň mohl všechny dostat do toho pokoje s prknem.

Dva muži se teď rozdělili a vešli do hradu. Určitě chtěli všechno pečlivě prohlídnout. Ten třetí stál ve velké chodbě, kouřil cigaretu a hlídal nádvoří.

Nebylo možné, aby Jack otevřel vchod do tajného pokoje, protože muž v chodbě by ho slyšel a viděl. Musel jenom čekat a doufat, že se naskytne příležitost otevřít dětem, než to udělají ti muži.

(...)

Muž v chodbě dokouřil. Nedopalek neodhodil, ale opatrně ho uhasil o minci, kterou vytáhl z kapsy, a pak ho strčil do malé krabičky. Nechtěl po sobě zanechat žádné stopy.

Otočil se a vydal se do haly. Jack slyšel, jak se jeho kroky rozléhají, a zadržel dech. Půjde zase do tajného pokoje?

Šel tam! Došel do zadní části haly a sáhl po páčce. Jack se bál, že to udělá, proto se přikradl ke dveřím pokoje, kde se schovával, a díval se štěrbínou ven. Viděl odtud, co se děje.

Muž zatlačil na páčku a kámen se pohnul. Nejdřív dolů a pak do strany. Byl to úžasný mechanismus. Hodně starý, ale pořád perfektně fungoval.

Jackovi se málem zastavilo srdce. Co se teď stane? Co ten člověk řekne, až uvidí uvnitř děti?

Dina a Lucka uslyšely skřípot kamene a podívaly se nahoru. Filip se díval hledím a doufal, že to je konečně Jack. Ale k jejich hrůze stál na schodech cizí muž a díval se na ně s velkým úžasem a velkým vztekem.

3. Vypište všechny postavy, které se v ukázce objevují. Kdo je Kiki?

4. Kdo způsobil, že děti zůstaly v podzemním pokoji zavřené?

5. Zakroužkujte vše, co se v podzemním pokoji nachází.

a) brnění

d) obrazy

b) goblény

e) křesla

c) stůl a židle

f) zbraně

Co jsou to goblény?

Obrázek 28: Goblén

6. Vysvětlete, proč Jack ostatním dětem nepomohl.

7. Najděte v textu ukázkou přímé řeči a popište, jak je značena a k čemu slouží.

8. Vyjmenujte hrady a zámky z nejbližšího okolí. Které hrady a zámky jste vy osobně navštívili? Jak byste se měli při jejich návštěvě chovat?

9. Spojte názvy hradů a zámků s kraji, ve kterých se nachází.

Hrady:

Pražský Hrad
Karlštejn
Kokořín
Bezděz
Loket
Křivoklát

Kraje ČR:

Středočeský kraj
Karlovarský kraj
Liberecký kraj
Středočeský kraj
Středočeský kraj
Hlavní město Praha

Obrázek 29: Kokořín

Zámky:

Lednice
Sychrov
Kroměříž
Valtice
Hluboká nad Vltavou
Konopiště

Kraje ČR:

Středočeský kraj
Zlínský kraj
Jihomoravský kraj
Jihočeský kraj
Liberecký kraj
Jihomoravský kraj

Obrázek 30: Hluboká nad Vltavou

10. Jak si myslíte, že to s dětmi dopadlo? Představte si, že jste reportéři místních novin, a napište článek o uvěznění dětí na hradě.

5.5.2 Metodický materiál k Pracovnímu listu č. 4

Téma:	Tajemný hrad – Enid Blyton
Výchovně-vzdělávací cíle:	Žáci porozumí přečtenému textu, vypracují úkoly v pracovním listu. Žáci sepiší novinový článek o uvězněných dětech na hradě. Žáci si upevní poznatky týkající se polohy významných hradů a zámků ČR. Žáci se zamyslí se nad tím, jak by se měli chovat při návštěvě památek.
Metody a formy výuky:	Frontální výuka, samostatná práce, práce s textem, práce ve dvojicích, diskuze
Klíčové kompetence:	Kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence k učení, kompetence sociální a personální, kompetence občanské
Mezipředmětové vztahy:	Zeměpis, občanská výchova
Mezisložkové vztahy:	Komunikační a slohová výchova
Průřezová témata:	Osobnostní a sociální výchova, výchova demokratického občana
Časová dotace:	Vyučovací hodina (45 minut)
Prostorová organizace:	Třída
Pomůcky:	Pracovní listy

Metodické pokyny

Učitel žákům představí téma hodiny. Zeptá se jich, zda četli nějaké knihy od této autorky. Hromadně si přečtou autorčin medailonek a následně zodpoví otázku č. 1.

Všichni společně si přečtou komentář k ukázce a ukázku.

Úkoly č. 3–7 žáci vypracují samostatně, poté následuje společná kontrola.

Otázka č. 8 by mohla být zodpovězena formou diskuze. Žáci by se měli zamyslet nad tím, jak se chovat při návštěvě památek. Měli by také vysvětlit, proč je důležité o ně pečovat a uchovávat je pro budoucí generace.

Úkol č. 9 by mohli žáci vypracovat ve dvojicích, případně s pomocí internetu, nebo za domácí úkol.

Úkol č. 10 je nadstavbový. Může být vypracován za domácí úkol, nebo na začátku další hodiny.

5.5.3 Řešení Pracovního listu č. 4

Otázka č. 1: Enid Blyton se narodila na konci 19. století, žila tedy převážně ve 20. století.

Otázka č. 3: Filip, Lucka, Dina, Jack, tři muži. Kiki je pták (papoušek).

Otázka č. 4: Dina.

Otázka č. 5: a), b), e), f)

Goblény – nástěnné koberce.

Otázka č. 6: Jack nejprve hledal Kiki, poté zahlédl přicházet tři muže. Zjistil, že otvor v zemi je zavřený, chtěl ho otevřít, ale bylo to moc nebezpečné. Riskoval by prozrazení.

Otázka č. 7: Např.: „Musí tady něco být,“ řekl, „protože jinak by se ten člověk, co se tu skrývá, nemohl dostat v noci ven. Musí tady něco být!“

„Nechápu, co Jack dělá,“ řekla Dina. „Už aby přišel.“

Přímá řeč bývá ohraničena uvozovkami na začátku a na konci promluvy. Označuje to, co hrdinové knihy pronášejí nahlas.

Otázka č. 8: Individuální odpovědi žáků.

Otázka č. 9:

Pražský Hrad – Hlavní město Praha

Lednice – Jihomoravský kraj

Karlštejn – Středočeský kraj

Sychrov – Liberecký kraj

Kokořín – Středočeský kraj

Kroměříž – Zlínský kraj

Bezděz – Liberecký kraj

Valtice – Jihomoravský kraj

Loket – Karlovarský kraj

Hluboká nad Vltavou – Jihočeský kraj

Křivoklát – Středočeský kraj

Konopiště – Středočeský kraj

Otázka č. 10: Texty žáků.

5.6 Ověření pracovního listu v praxi

Pracovní list č. 2, *Chris Priestley – Příšerné příběhy strýce Montaguea*, byl otestován v praxi, a to konkrétně v 6. třídě na Základní škole Broumovská, Liberec. Z odučené hodiny vyplynulo, že žáci autora knihy neznali, ukázkám rozuměli dobře a úkoly pro ně byly celkem srozumitelné. Milým překvapením bylo, že je příběh zaujal, koncem povídky byli poměrně šokovaní. Většina žáků tvrdila, že by si se zájmem přečetli další příběhy z této knihy.

Vzhledem k tomu, že na práci s pracovním listem byla k dispozici pouze jedna vyučovací hodina, nebylo možné ho vyplnit a zkontrolovat celý. Úkoly č. 9–12 dodělávali žáci za domácí úkol. Pracovní list byl tedy upraven tak, aby se daly tyto úkoly vyplnit písemně. Pokud by bylo možné toto téma probírat ještě další vyučovací hodinu, otázky by byly prodiskutovány nejprve ve dvojicích a poté hromadně.

Po společném přečtení medailonku žáci sami vypracovali úkoly č. 2–3. Neměli problém popsat, kdo je karikaturista a čím se zabývá, ale nebyli schopni dopsat celé jméno E. A. Poea, protože tohoto autora neznali. Jedna z žákyň si však pozorně přečetla zadání úkolu a dohledala alespoň první část jména – Edgar. Která tvrzení jsou typická pro horor v literatuře, zvládli žáci odvodit. Pouze u emotivnosti příběhu bylo potřeba upřesnit, co je tím míněno.

Po přečtení první ukázky žáci ve dvojicích vypracovávali otázky č. 5–7. S úkoly č. 5 a 6 se vypořádali hravě, avšak úkol č. 7 pro ně byl problematický, neboť nerozuměli zadání. Pojem přirovnání zaměňovali za přísloví. Po vysvětlení tohoto termínu dokázali v textu přirovnání vyhledat. Zřejmě by bylo vhodné doplnit do zadání i příklad přirovnání, aby žáci pochopili, na co se mají zaměřit.

Poté, co se hromadně přečetla ukázka č. 2, žáci samostatně vypracovávali otázky č. 9–12. Jak již bylo zmíněno, tyto úkoly dodělávali doma. Jako název příběhu (úkol č. 9) navrhovali například toto: Tajemná babča, Simon a zlá babka, Záhadné jabloně, Simon vs. čarodějnice, O strašidelné babičce či Jabloň. Úkoly č. 10 a 11 vypracovali všichni víceméně dobře, i když se občas někde objevily drobné nepřesnosti. Otázka č. 12 pro ně byla zřejmě složitější, přesto většina žáků správně vysvětlila přísloví i to, jak se vztahuje k textu. Otázkou

zůstává, kolik žáků by tento úkol zvládlo vyplnit ve škole. Je možné že, si dohledali nějaké informace na internetu, nebo že jim poradili rodiče.

Slohovému úkolu (č. 13) se žáci věnovali v rámci jiné hodiny se svou paní učitelkou. V jejich textech se opakovaně objevovaly tyto motivy: sen, vyvolávání duchů, šílený lékař/zubař/profesor, strašidelné místo (les, pokoj). Některé příběhy byly až překvapivě drsné, což by mohlo znamenat, že jsou žáci značně ovlivňováni audiovizuálními médii (viz kap. 1.2 a 1.4). Jedna z žákyň dokonce zakomponovala do svého slohu známou postavu z hororového filmu. V případě vyšší hodinové dotace by nebylo od věci s dětmi hromadně prodiskutovat výsledky jejich práce. Žáci by taktéž mohli hlasovat o nejzajímavější příběh. Pět slohů je pro ukázkou vloženo do přílohy této diplomové práce. Texty byly minimálně upraveny, aby se zachovala co nejvyšší autenticita žakovských prací.

Při práci s pracovním listem se podařilo naplnit předem stanovené výchovně-vzdělávací cíle. Žáci porozuměli ukázkám a byli schopni vypracovat otázky a úkoly vztahující se k přečtenému textu. Sami zvládli z úryvku vyvodit poučení, tedy výchovný cíl. Osvojili a upevnili si poznatky týkající se E. A. Poea a hororu v literatuře a zkusili si sepsat vlastní strašidelný příběh. V hodině byly využity všechny předběžně naplánované metody a formy výuky. Pokud by byla možnost věnovat se tomuto tématu ještě jednu hodinu, větší důraz by byl kladen na diskuzi. Žáci pracovali na zadaných úkolech, komunikovali mezi sebou, vyjadřovali své názory a spolupracovali, tudíž došlo i k naplnění klíčových kompetencí.

Závěr

Hlavním cílem této diplomové práce bylo vypracovat dílčí analýzu čítanek SPN, Fraus a Nová škola pro žáky 6. ročníku ZŠ zaměřenou na anglicky píšící autory a vytvořit výukové a metodické materiály s dalšími autory a texty použitelnými pro výuku literární výchovy v tomto ročníku.

Z výsledných hodnot analýzy čítanek vyplývá, že anglicky píšící autoři značně převažují nad autory píšícími jiným cizím jazykem. Pro potřeby práce byli anglicky píšící autoři porovnání s autory píšícími francouzsky, rusky a německy, neboť tito spisovatelé se v učebnicích objevují často více než jednou. V čítance SPN představují anglicky píšící autoři 50 %, v čítance Fraus 70,5 % a v čítance Nová škola 67 %. Ostatní autoři tvoří kolem 10–20 %.

Ukázky jsou v drtivé většině případů přejaté z knih, které byly poprvé vydány ve 20. století. Ve všech čítankách jsou texty doplněné o výslovnost jmen autorů, postav, názvů zeměpisných míst apod. Fonetické přepisy slov však často obsahují nepřesnosti. Třetina úryvků anglicky píšících autorů v čítance Nová škola pochází z naučných publikací, zatímco v čítankách SPN a Fraus se nacházejí pouze beletristické texty.

Nejčastějším žánrem jsou dobrodružné příběhy s chlapeckým či mužským hrdinou, dále příběhy se zvířecím hrdinou či s prvky fantasy a sci-fi. Občas se objevují i ukázky s dívčí hrdinkou. Poezie je zastoupena pouze jedním autorem, jehož básně se vyskytují ve dvou ze sledovaných čítanek.

Po prostudování odborné literatury týkající se pubescentního čtenáře, čítanky jakožto edukačního média a RVP ZV a po vyhodnocení dílčí analýzy byly vytvořeny čtyři pracovní listy s ukázkami, úkoly a řešením. Každý z nich je doplněný o základní informace, které by měly zjednodušit použití listu ve výuce, a o metodické pokyny pro učitele. Všechny didaktické materiály mají jasně stanovené výchovně-vzdělávací cíle, dále vhodné metody a formy výuky, opomíjené nejsou mimo jiné ani klíčové kompetence, mezipředmětové vztahy a průřezová témata. Při práci s pracovními listy jsou žáci vedeni k práci s textem, k jeho reprodukci, interpretaci, dále ke komunikaci a kooperaci se spolužáky.

Výukové materiály jsou zaměřeny vždy na jednoho anglicky píšícího autora a jeho dílo. Na základě rozhovorů s knihovnicemi z Krajské vědecké

knihovny Liberec a z Městské knihovny Chrudim byli záměrně vybráni dva současní autoři (*David Walliams, Chris Priestley*) a dva autoři, kteří psali knihy pro děti a mládež ve 20. století, avšak dodnes jsou mezi dětmi populární (*Roald Dahl, Enid Blyton*). Hlavní motivací této diplomové práce byla snaha obohatit čítanky o doplňkové texty reflektující zájmy současných pubescentů v rámci žánru, který je pro ně blízký, a navrhnout tak alternativu stávajících čítankových textů, neboť čítanky postupem času zastarávají a nemohou tak plně reagovat na aktuální situaci týkající se četby dětí.

Pracovní list č. 2 (Ch. Priestley – Příšerné příběhy strýce Montaguea) byl ověřen v praxi, konkrétně v 6. třídě na ZŠ Broumovská, Liberec. Po odučení hodiny bylo zřejmé, že žáci sice autora textu neznali, avšak ukázka je zaujala. Četli ji se zájmem a byli překvapeni rozuzlením příběhu. Většina z nich tvrdila, že by si přečetli i ostatní hororové povídky z výše zmíněné knížky. V průběhu hodiny žáci spolupracovali a vypracovávali zadané úkoly. Předem vytyčené výchovně-vzdělávací cíle byly naplněny, neboť žáci porozuměli úryvkům a byli schopni vyřešit úkoly vztahující se k textu.

Tato diplomová práce představuje návrh čtyř spisovatelů a jejich textů, tudíž by se na ni dalo navázat v mnoha směrech. Jedná se o individuální interpretaci literárních děl, která by mohla být upravena s ohledem na cílovou skupinu a na zamýšlené výstupy, cíle a mezipředmětové vztahy. Všichni autoři zařazení do výukových materiálů jsou původem Britové. Následující pracovní listy obohacující hodiny literární výchovy by mohly být zaměřeny na autory jiných národností spadajících do anglicky píšícího společenství.

Knihovnice doporučovaly kupříkladu tyto autory a jejich díla: *Ransom Riggs – Sirotčinec slečny Peregrinové pro podivné děti, Alan Bradley – Koláč s kapkou jedu, Ellis Weiner – Templetonovic dvojčata mají nápad, John Flanagan – Hraničářův učeň, Rachel Renée Russel – Deník Mimoňky, Lauren Myracle – Dvanáct – Druhý díl neobyčejného deníku obyčejné holky, Rick Riordan – Percy Jackson – Zloděj blesku, Suzanne Collins – Hunger games, Jim Benton – Můj milý deníčku*⁵⁴. Další možností by bylo vytvořit výukové materiály týkající se pouze jednoho žánru – próza s dívčí hrdinkou, fantasy, poezie či deníková tvorba, která je v současnosti velmi populární.

⁵⁴ Národnosti autorů jsou následující: R. Riggs, E. Weiner, R. R. Russel, L. Myracle, R. Riordan, S. Collins a J. Benton – USA, A. Bradley – Kanada, J. Flanagan – Austrálie.

Předpokládá se, že práce s pracovními listy by měla hodiny literatury oživit a zároveň motivovat žáky k četbě knih. Přínosné by měly být nejenom pro žáky, ale i pro učitele, neboť je lze jednoduše zařadit do výuky. Metodické pokyny včetně řešení jsou stručně a přehledně zpracovány, což by mělo usnadnit učitelovu přípravu na hodinu. Vytvořené výukové materiály by se mohly stát inspirací pro další pedagogy.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

ALTMANOVÁ, Jitka a kol. *Čtenářská gramotnost ve výuce: metodická příručka*. 1. vyd. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků (NÚV), divize VÚP, 2011. 65 s. ISBN 978-80-86856-98-8.

GEJGUŠOVÁ, Ivana. *Mimočítanková četba a cíle literární výchovy na základní škole: podíl doporučené četby na dětském čtenářství = Non-mandatory reading and goals of literary education at elementary schools: proportion of recommended reading within the children's actual reading*. 1. vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2011. 142 s. ISBN 978-80-7464-013-1.

GREGOR, Martin. Čítanka - úspěšný nástroj rozvoje čtenářství a klíčových kompetencí. In: *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Bor, 2009, s. 81-89.

HOMOLOVÁ, Kateřina. *Pedagogicko-didaktické a psychosociální aspekty pubescentního čtenářství*. 1. vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě, 2008. 126 s. ISBN 978-80-7368-641-3.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava. *Dítě a kniha: o čtenářství jedenáctiletých*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 179 s. ISBN 80-86898-01-6.

LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. 1. vyd. Brno: Edika, 2014. 168 s. ISBN 978-80-266-0112-8.

PAVLAS, Ivan a VAŠUTOVÁ, Maria. *Vývojová psychologie I.: pro studenty učitelství a vychovatelství*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 1999. 135 s. ISBN 80-7042-153-3.

PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýza edukačního média: příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. 148 s. ISBN 80-85931-49-4.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

SULOVSKÁ, Jarmila. Volba ukázek v učebnicích literární výchovy a práce s nimi. In: *Tradiční a netradiční metody a formy práce ve výuce českého jazyka na základní škole: sborník prací z mezinárodní konference konané 19. března 2004 na Pedagogické fakultě UP v Olomouci*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. s. 220-224.

TOMAN, Jaroslav. Profil dětského čtenáře 21. století v badatelské reflexi (česká realita). In: *Současnost literatury pro děti a mládež*. Liberec: Bor, 2009, s. 33-44.

VÁCLAVÍKOVÁ-HELŠUSOVÁ, Lenka. Dětské čtenářství a prvky, které jej ovlivňují. In: *Čtením ke vzdělání: texty z konference Čtením ke vzdělání, pořádané občanským sdružením Centrum Čítárna ... [et al.] v Praze, dne 28.11.2003*. vyd. 1. Praha: Svoboda Servis, 2004. 84 s. Pro studia; 1. ISBN 80-86320-36-7. s. 16-26.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

VĚŘÍŠOVÁ, Irena a kol. *Kudy vede cesta ke čtenáři?: rozvoj dětského čtenářství na druhém stupni základní školy*. 1. vyd. Praha: GAC, 2007. 218 s. ISBN 978-80-254-0669-4.

Čítanky

JANÁČKOVÁ, Zita a FEJFUŠOVÁ, Marie. *Čítanka pro 6. ročník*. 1. vyd. Brno: Nová škola, 2007. 195 s. ISBN 978-80-7289-079-8.

LEDERBUCHOVÁ, Ladislava, ed. a BERÁNKOVÁ, Eva, ed. *Čítanka pro 6. ročník základní školy a primu víceletého gymnázia*. 1. vyd. Plzeň: Fraus, 2003. 224 s. ISBN 80-7238-248-9.

SOUKAL, Josef. *Čítanka 6: literární výchova pro 6. ročník základní školy a pro odpovídající ročník víceletých gymnázií*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 2007. 208 s. ISBN 978-80-7235-350-7.

Beletrie

BLYTON, Enid. *Tajemný hrad*. 1. vyd. Praha: Ivo Železný, 2001. 167 s. ISBN 80-240-1922-1.

DAHL, Roald. *Karlík a továrna na čokoládu*. 3. vyd., V nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2006. 132 s. ISBN 80-200-1436-5.

PRIESTLEY, Chris. *Příšerné příběhy strýce Montaguea*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011. 210 s. ISBN 978-80-257-0405-9.

WALLIAMS, David. *Babička drsňačka*. 1. vyd. Praha: Argo, 2012. 250 s. ISBN 978-80-257-0713-5.

Internetové zdroje

Databáze knih [online]. [vid. 4. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/>

FRAUS. *I-učebnice* [online]. [vid. 9. 1. 2017]. Dostupné z: <https://www.fraus.cz/cs/nezavisle-stranky/i-ucebnice>

Goodreads [online]. [vid. 4. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.goodreads.com/>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Schvalovací doložky učebnic* [online]. [vid 8. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/schvalovaci-dolozky-ucebnic-2013>

NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ. RVP pro základní vzdělávání [online]. Praha 2016. [vid. 13. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

NOVÁ ŠKOLA. *Český jazyk 2. stupeň* [online]. [vid. 9. 1. 2017]. Dostupné z: <https://www.nns.cz/blog/cesky-jazyk-2-stupen/>

SULOVSKÁ, Jarmila. Zhodnocení vybraných čítanek pro 6. ročník s ohledem na podporu čtenářství a využitelnost v praxi. In: *Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. [vid. 15. 1. 2017]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/10999/citanky-rozvijejici-ctenarskou-gramotnost.html/>

Internetové zdroje pracovních listů

Buckinghamský palác. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 19. 11. 2016]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Buckinghamsk%C3%BD_pal%C3%A1c

České hrady a zámky [online]. [vid. 6. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.hrady-zamky-cr.cz/>

David Walliams. In: *WIKIPEDIA – The Free Encyclopedia* [online]. [vid. 12. 11. 2016]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/David_Walliams

Enid Blyton. In: *WIKIPEDIA – The Free Encyclopedia* [online]. [vid. 7. 1. 2017]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Enid_Blyton#Early_life_and_education

Enid Blyton. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 7. 1. 2017].
Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Enid_Blytonov%C3%A1#Tajemstv.C3.AD

Horor v literatuře. In: *Sarden – internetový magazín o sci-fi a fantastice* [online]. [vid. 18. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.sarden.cz/2013-03-14-0005/literatura-kapesni-pruvodce-subzanry-1-horor>

Chris Priestley. In: *Databáze knih* [online]. [vid. 16. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/chris-priestley-24257>

Karikatura. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Karikatura>

Karlík a továrna na čokoládu. In: *WIKIPEDIA – The Free Encyclopedia* [online]. [vid. 9. 12. 2016]. Dostupné z:

https://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_and_the_Chocolate_Factory

Karlík a továrna na čokoládu (film). In: *WIKIPEDIA – The Free Encyclopedia* [online]. [vid. 10. 12. 2016]. Dostupné z:

[https://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_and_the_Chocolate_Factory_\(film\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Charlie_and_the_Chocolate_Factory_(film))

Korunovační klenoty. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 19. 11. 2016]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Britsk%C3%A9_korunova%C4%8Dn%C3%AD_klenoty

Kraje v Česku. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 6. 1. 2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kraje_v_%C4%8Cesku

Monarchie. In: *ABZ. cz: slovník cizích slov* [online]. [vid. 9. 10. 2016]. Dostupné z:

http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?cizi_slovo=monarchie&typ_hledani=prefix
monarchie

Roald Dahl. In: *Roald Dahl* [online]. [vid. 9. 12. 2016]. Dostupné z:
<https://www.roalddahl.com/roald-dahl/about>

Současné monarchie. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 19. 11. 2016]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_sou%C4%8Dasn%C3%BDch_monarchi%C3%AD

Spojené království. In: *WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie* [online]. [vid. 19. 11. 2016]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Spojen%C3%A9_kr%C3%A1lovstv%C3%AD

Obrázky z pracovních listů

Obrázek Davida Walliamse z Pracovního listu č. 1 čerpán z:
Mirror [online]. [vid. 12. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.mirror.co.uk/tv/tv-news/david-walliams-simon-cowell-bgt-3132158>

Obrázek obalu knihy Babička drsňačka z Pracovního listu č. 1 čerpán z:
iLiteratura [online]. [vid. 11. 11. 2016]. Dostupné z:
<http://www.iliteratura.cz/Clanek/30643/walliams-david-babicka-drsnacka>

Obrázek londýnského Toweru z Pracovního listu č. 1 čerpán z:
WIKIPEDIA – The Free Encyclopedia [online]. [vid. 12. 11. 2016]. Dostupné z:
https://en.wikipedia.org/wiki/Tower_of_London

Obrázek slepé mapy Evropy z Pracovního listu č. 1 čerpán z:
Metodický portál RVP: Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů
[online]. [vid. 17. 11. 2016]. Dostupné z:
http://wiki.rvp.cz/Kabinet/Mapy/Mapa_Evropy

Obrázek korunovačnických klenotů z Pracovního listu č. 1 čerpán z:
123RF [online]. [vid. 12. 11. 2016]. Dostupné z:
http://www.123rf.com/photo_14484045_set-of-crown-jewels--hand-drawn-illustration.html

Obrázek mapy Evropy z řešení Pracovního listu č. 1 čerpán z:
Luko2 [online]. [vid. 18. 11. 2016]. Dostupné z:
http://www.luko2.com/cestovani/info_velka_britanie.htm

Obrázek vlajky Spojeného království z řešení Pracovního listu č. 1 čerpán z:
Vlajky-států [online]. [vid. 18. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.vlajky-statu.cz/evropa/velka-britanie-175.htm>

Obrázek Chrise Priestleyho z Pracovního listu č. 2 čerpán z:
Fanzine [online]. [vid. 26. 11. 2016]. Dostupné z:
<https://fanzine.topzine.cz/autor-detskych-hororu-chris-priestley-zavital-do-strasidelne-prahy>

Obrázek Edgara Allana Poea z Pracovního listu č. 2 čerpán z:
WIKIPEDIE – Otevřená encyklopedie [online]. [vid. 16. 12. 2016]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Edgar_Allan_Poe

Obrázek obalu knihy Příšerné příběhy strýce Montaguea z Pracovního listu č. 2 čerpán z: *Kosmas – Internetové knihkupectví* [online]. [vid. 26. 11. 2016]. Dostupné z:
<https://www.kosmas.cz/knihy/154539/priserne-pribehy-stryce-montaguea/>

Obrázek stromu z Pracovního listu č. 2 čerpán z: *Pinterest* [online]. [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z:
<https://cz.pinterest.com/kfoxo807/tree-silhouettes-vectors-clipart-svg-templates-cut>

Obrázek ducha z Pracovního listu č. 2 čerpán z: *Drawing Image* [online]. [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z: <http://drawingimage.com/art/15454>

Obrázek Roalda Dahla z Pracovního listu č. 3 čerpán z: *Teddy Bear and Friends* [online]. [vid. 26. 11. 2016]. Dostupné z: <http://teddybearandfriends.com/a-dahl-to-call-your-own-author-roald-dahls-characters-get-the-steiff-treatment/>

Obrázek obalu knihy Karlík a továrna na čokoládu z Pracovního listu č. 3 čerpán z: *Databáze knih* [online]. [vid. 26. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/karlik-a-tovarna-na-cokoladu-33975?c=all>

Obrázek Zlatého kupónu z Pracovního listu č. 3 čerpán z: *Pinterest* [online]. [vid. 16. 12. 2016]. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/explore/golden-ticket/>

Obrázek Enid Blyton z Pracovního listu č. 4 čerpán z: *The Enid Blyton Society* [online]. [vid. 26. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.enidblytonsociety.co.uk/>

Obrázek obalu knihy Tajemný hrad z Pracovního listu č. 3 čerpán z: *Databáze knih* [online]. [vid. 26. 11. 2016]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/knihy/tajemny-hrad-255047>

Obrázek hradu z Pracovního listu č. 4 čerpán z: *iStock* [online]. [vid. 6. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.istockphoto.com/vector/big-castle-drawing-gm453148619-30863526>

Obrázek goblénu z Pracovního listu č. 4 čerpán z: *Antik – shop* [online]. [vid. 7. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.antik-shop.cz/produkty/ostatni/goblen-ii>

Obrázek hradu Kokořín z Pracovního listu č. 4 čerpán z: *Turistický atlas* [online]. [6. 1. 2017]. Dostupné z: https://turistickyatlas.cz/vse/misto/6265_hrad-kokorin.html

Obrázek zámku Hluboká nad Vltavou z Pracovního listu č. 4 čerpán z: *Prostory pro akce* [online]. [6. 1. 2017]. Dostupné z:

<http://www.prostoryproakce.cz/detail/statni-zamek-hluboka-bezrucova-142-hluboka-nad-vltavou/>

Seznam příloh

Příloha 1 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 - Sen

Příloha 2 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Vyvolávání duchů

Příloha 3 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Chyba rodičů

Příloha 4 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Tajemné ťukání

Příloha 5 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Démon ve škole

Přílohy

Příloha 1 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Sen

Byl pátek a já jsem šla jako každý den ze školy domů. Po cestě jsem potkala zelináře, paní učitelku a naši sousedku Zuzanu. Konečně jsem došla domů. Zavolala jsem na mamku: „Už jsem doma.“ Ale mamka se neozvala, přišlo mi to divné, protože vždycky přijde a ptá se: „Tak co ve škole?“ Ale dnes nic. Hned jsem radši sáhla pro mobil a zavolala jsem jí, ale nebrala to. Tak jsem radši zavolala babičce a ona mi to taky nezvedala. Začala jsem mít celkem strach, ale za chvíli slyším, že někdo zvoní, jdu se podívat do kukátka a vidím mamku. Tak rychle otevřu a říkám: „Ahoj mami, kde jsi byla?“ A ona odpověděla: „Došel mi benzín, musela jsem tlačít auto k nejbližší benzínce.“ Byla jsem vlastně ráda, že konečně přišla domů. Do večera jsem se koukala na filmy a pak šla mamka udělat večeři. Večeře byla hotová. Tak jsem si šla dát, ale v tu chvíli mi došlo, že je 20:00 a táta taky není doma, obvykle chodí kolem 18:00. Zeptala jsem se mamky: „Mami, nevíš, kde je táta?“ A ona řekla: „Táta ráno odjel na služební cestu, zapoměla jsem ti to ráno říct.“

Už bylo asi 22:00 hodin. Byla jsem celkem unavená, tak jsem si šla lehnout. Vždy před spaním si ještě čtu teď mojí nejoblíbenější knížku. Hraje v ní hlavní roli jedna dívka jménem Lucie, a přijde mi, že má stejné vlastnosti a zájmy jako já. Je už 23:00. Přikryla jsem se, otočila na pravý bok a zavřela oči. Chvilkami mi připadalo, že někdo ťuká a říkala jsem si, že se mi to zdá. Po chvíli jsem slyšela kroky, někdo otevřel dveře v mém pokoji a začal něco hledat v mé skříni, srdce mi strachy tlouklo. Chtěla jsem se otočit, ale vůbec to nešlo. V tom jsem ucítila, jak mi někdo sahá na rameno, trhla jsem sebou, otevřela oči a uviděla mamku. Stála nade mnou a říkala: „Něco ošklivého se ti zdálo? Křičela jsi ze spaní, tak jsem tě přišla probudit.“ Když to mamka dořekla, strašně jsem si oddychla a uvědomila jsem si, že to byl jen sen.

Příloha 2 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Vyvolávání duchů

Jednou jsme se s kamarádkou dívaly na internet a našly tam video s vyvoláváním duchů. Tak jsme si ho pustily. Když jsme ho pustily, tak už jsme měly divný pocit přítomnosti někoho dalšího. Video jsme dokoukaly a vystrašeně se na sebe podívaly, ale za chvíli nás ten pocit opustil. Nervózně jsme se zasmály a zanedlouho i zapomněly na celé to video a věci okolo něj. Sedly jsme si na postel v mém pokoji a kamarádka navrhlá, že budeme vyvolávat duchy. Nejdřív jsem nechtěla ani za nic, ale poté mě kamarádka prostě lidově „překecala“. Tak jsme tedy přinesly svíčku, zatáhly žaluzie a zhasly v pokoji. Sedly si na zem a zapálily svíčku. Seděly jsme v tureckém sedu s překříženými malíčky navzájem, přesně jak to bylo ve videu. Pak jsme začaly vyvolávat. Vyvolávaly jsme Boženu Němcovou, protože jsme ji zrovna probírali na češtině. Tak jsme tedy začaly odříkávat: „Vyvoláváme tě duchu Boženy Němcové, pokud jsi s námi v této místnosti, dej nám znamení.“ Když jsme tohle odříkaly, asi po patnácti vteřinách se pořád nic nedělo. Tak jsme to zkusily ještě jednou. Jakmile jsme to dořekly, začaly jsme se rozhlížet po pokoji. Nic jsme ale neviděly. Až teprve asi po pěti sekundách začala praskat podlaha. Bylo to slyšet z kuchyně a ten zvuk se k nám pořád přibližoval. Ani jsme se nehly. Byly jsme jako zamrzlé v čase. Pak jsem rychle chytila kamarádku a nevím jak, asi měla stejné úmysly, ale odříkaly jsme jednohlasně: „Odvoláváme tě duchu Boženy Němcové.“ V tu chvíli se rozletělo okno a prudce sem zavál chladný vítr. Okno jsme rychle zavřely a dívaly se do tmy, protože svíčka nám větrem zhasla. Běžela jsem k vypínači a ani nevím, jak jsem se vyhla všem těm věcem, co mi stály v cestě, ale díky bohu jsem o nic nezakopla. Ovšem radost rozhodně nebyla na místě. Cvakla jsem vypínačem a... nic. Vážně úplné NIC! Zkoušela jsem to ještě dvakrát a naštěstí napotřetí už to vyšlo. V pokoji se konečně rozsvítilo světlo. Bylo asi minutu ticho. Potom kamarádka prolomila ledy a řekla, že už nikdy nebude vyvolávat duchy.

Příloha 3 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Chyba rodičů

Jednou nechali rodiče přes noc Tima samotného. Tima ale v tu chvíli vůbec nenapadlo, co se tu noc stane. Tim se v pořádku navečeřel a šel do obývacího pokoje. Bylo osm večer a najednou někdo zabušil na jejich dveře. Tim se hrozně polekal, jelikož bydlí v opuštěném domě u lesa, tak kdo může takhle v noci ťukat? Tim se šel podívat, opatrně odemkl dveře a nakoukl ven. A tohle ho vylekalo ještě víc. Nikdo tam totiž nebyl. Tim se s vyděšením vrátil do pokoje. Uběhlo půl hodiny a zase někdo ťukal. Bylo to stále hlasitější a hlasitější. Někdo najednou vstoupil dovnitř. Druhý den ráno přišli Timovi rodiče domů, ale Tim nikde. Hledali ho všude, ale marně. Tima už od té noci nikdo neviděl.

Příloha 4 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Tajemné ťukání

Bydlím na kraji lesa. Jednou jsem byla sama doma a zrovna byl úplněk. Abych se nebála a přišla na jiné myšlenky, pustila jsem si internet. Najednou jsem měla pocit, že někdo ťuká na dveře. Strašně jsem se lekla, ale strach jsem přemohla a šla se podívat, jestli za nimi opravdu někdo stojí. Nikdo tam ale nebyl. A tak jsem si řekla, že se mi to asi jenom zdálo a znovu jsem začala brouzdat po internetu. Ťukání se ale ozývalo asi pětkrát. Sebrala jsem všechnu odvahu a šla se podívat ven na zahradu. Nikoho jsem ale neviděla. Slyšela jsem jen strašidelné kroky. Vběhla jsem proto zpátky domů, rychle jsem za sebou zamkla a schovala jsem se pod peřinu. Probudila jsem se až ráno. Dodnes nevím, kdo nebo co to vlastně bylo, ale když jsem sama doma, docela dost se bojím...

Příloha 5 – Slohový úkol č. 13 z Pracovního listu č. 2 – Démon ve škole

Byl čtvrtek. Den jako každý jiný. Šel jsem ke školnímu lékaři, jelikož jsem se ten den porval s mým kamarádem. Jelikož jsem byl poslední na řadě, tak jsem čekal na chodbě. Najednou jsem ucítil prudký náraz, jako by něco narazilo do školy. Po malé chvilce jsem omdlel. Když jsem se probudil, venku svítilo jasné červené světlo a pak vyšel doktor ze dveří a říkal: „Jste na řadě.“ Šel jsem za lékařem s mnoha otázkami, ale než jsem stačil cokoli říct, uviděl jsem něco, co by dítě nemělo nikdy vidět.

Na zemi jsem viděl mrtvá těla mých kamarádů, zohavená a okousaná, ale co bylo za nimi, to mě děsilo víc. Ten doktor tam právě žral vnitřnosti jednoho z nich. Jakmile zjistil, že jsem tady, zvedl se a rozpad se. Byl jsem vyděšený, nevěděla jsem, co se tady děje. Otočil jsem se a chtěl jsem utéct. Už jsem otvíral dveře a najednou jsem něco uslyšel za mnou. Otočil jsem se.

Z masa a krve se začalo něco formovat. Ať to bylo cokoli, nechtěl jsem na to čekat. Utíkal jsem po chodbě, slyšel jsem, jak to běží za mnou. Ve škole nikdo nebyl. Najednou jsem doběhl na konec chodby. Otočil jsem se a najednou to za mnou stálo. Bylo to pět metrů vysoké, mělo ostré a velké zuby, mělo kopyta a velké rohy. Vypadalo to jako něco ze samotného pekla. Čekal jsem, co udělá. Rozmách se tou svou velkou rukou. Jen tak tak jsem se tomu vyhnul.

Ale najednou se pode mnou propadla země a já spad dovnitř do pekla. Najednou jsem omdlel. Když jsem se probíral, nemoh jsem věřit vlastním očím. Viděl jsem svoje tělo ležet přede mnou. Ale kde jsem byl já? A pak mi to došlo. Já jsem to monstrum.